

พระประวัติ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา

กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

THAI NATIONAL ASSEMBLY LIBRARY

3961175584

#57362

วันที่ 19 / มี.ค. / 2562

เลขทะเบียน น 21663

เลขหมู่ DS

578.32

ก4114

2551

พระประวัติ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

รัฐบาลใน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
จัดพิมพ์มูลเกล้าฯ ถวายสนองพระมหากรุณาธิคุณ

ในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ณ พระเมรุ ท้องสนามหลวง

วันเสาร์ ที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๑

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

คำปรารภ

รัฐบาลน้อมสำนึกในพระกรุณาธิคุณแห่งสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ พระโสทรเชษฐภคินี ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงบำเพ็ญพระกรณียกิจนานับการอันทรงคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนชาวไทยอนเอนอนันต์ ทรงเป็นแบบอย่างของชาติตติยนาวิผู้มีพระหทัยมั่นคงที่จะเกื้อหนุนดำรงพระเกียรติยศแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ให้รุ่งเรือง ด้วยพระจริยาวัตรอันงดงาม ดำรงมั่นอยู่ในสุจริตธรรม ทรงแบ่งเบาพระราชภารกิจในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยได้ทรงปฏิบัติพระราชกิจแทนพระองค์ในหลายวาระ ทรงรับพระภาระปฏิบัติบำรุงสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีอย่างใกล้ชิด ทั้งในส่วนพระองค์และพระราชกิจต่างๆ แม้เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคตแล้ว ก็ยังทรงสืบสานพระราชกิจแทนด้วยพระวิริยอุตสาหะ เช่น งานของมูลนิธิ พอ.สว. ในจังหวัดต่าง ๆ มูลนิธิฯ เข้ามในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และกองทุนการกุศลสมเด็จพระเจ้า เป็นต้น

นอกจากนี้ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ยังมีพระหทัยเปี่ยมด้วยพระเมตตากรุณา ทรงปรารถนาที่จะให้ชนทุกชั้นได้มีวิชาความรู้ มีฐานะความเป็นอยู่ดีและมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ถ้วนหน้า จึงทรงพระอุตสาหะรับเป็นอาจารย์สอนในสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ทรงทำนุบำรุงการศึกษาในชนบทให้พัฒนาขึ้น ทรงรับกองทุน มูลนิธิ และสมาคมทางการศึกษา ศิลปวัฒนธรรม ดนตรี การตั้งคณตงเคราะห์ การแพทย์และสาธารณสุขไว้ในพระอุปถัมภ์เป็นจำนวนมาก ด้วยพระอุปถัมภ์ทำให้กิจการขององค์กรเหล่านั้นก้าวหน้าและมั่นคง ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนอย่างใหญ่หลวง ด้วยพระอัจฉริยภาพด้านภาษาและการประพันธ์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้ทรงพระนิพนธ์และรวบรวมเรียบเรียงหนังสืออันทรงคุณค่าด้านประวัติศาสตร์และด้านอื่นๆ ไว้จำนวนมาก สามารถใช้อ้างอิงประกอบการศึกษาค้นคว้าได้ พระเกียรติคุณดังกล่าวเป็นที่ประจักษ์เด่นชัดแก่ชาวไทยและชาวโลก มหาวิทยาลัยต่างๆ จึงได้ขอพระราชทานถวายปริญญาคุณูปกิตติภติมศักดิ์ในหลายสาขาวิชา และรัฐบาลต่างประเทศได้ถวายเครื่องราชอิสริยาภรณ์และเครื่องอิสริยาภรณ์ รวมทั้งทรงได้รับการเชิดชูพระเกียรติจากองค์กรศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO)

บัดนี้ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ได้สิ้นพระชนม์ลง รัฐบาลเห็นเป็นโอกาสที่จะได้สนองพระกรุณาธิคุณ จึงนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดเตรียมงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพฯ ตามแบบแผนโบราณราชประเพณีให้

สมเด็จพระเกียรติยศแห่งสมเด็จพระโสทรเชษฐภคินีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศที่เคารพเทิดทูน
ของพลสกนิกรชาวไทย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระมหากรุณาพระราชทานพระบรมราชานุญาต ซึ่งรัฐบาลได้น้อมรับไว้
เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม และแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระ
พระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และได้กราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระ
พระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นที่ปรึกษา
มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และผู้ทรงคุณวุฒิหลายด้านเป็นกรรมการ รวมทั้งได้แต่งตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ
ขึ้นรับผิดชอบการดำเนินงาน ๗ คณะ คือ คณะกรรมการฝ่ายจัดการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระ
พระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ คณะกรรมการฝ่ายจัดสร้างพระเมรุ ถึงปลูกสร้าง
ประกอบพระเมรุ และบูรณปฏิสังขรณ์ราชรถและพระยานมาศ คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และประสานงานการ
จัดพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
คณะกรรมการฝ่ายรักษาความปลอดภัยและการจราจร คณะกรรมการฝ่ายจัดทำจดหมายเหตุและหนังสือที่ระลึก
คณะกรรมการฝ่ายกั้นกรองการขอใช้งบประมาณการจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ คณะกรรมการดำเนินการจัดทำเข็มที่ระลึกงานพระศพสมเด็จพระ
พระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และแต่งตั้งคณะอนุกรรมการและคณะทำงานเพื่อ
ดำเนินการกิจสำคัญ และส่วนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ตามความเหมาะสม

ทั้งรัฐบาล คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน และเจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างปฏิบัติหน้าที่ตาม
ภารกิจครั้งนี้ด้วยความเต็มความสามารถด้วยความจงรักภักดี เพื่อสนองพระกรุณาธิคุณและเทิดพระเกียรติสมเด็จพระ
พระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งล่วงลับสู่สวรรคาลัยให้จารึกยังยืนอยู่ตราบ
กาลนาน

ขอมหิธานุภาพแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั่วสากล พระราชกุศลกฤดาธิการที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ
เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงบำเพ็ญมาอย่างสืบเนื่องตลอดพระชนม์ชีพ และมโนสำนึก
อันตั้งมั่นในกตัญญูตาธรรมของรัฐบาลและพลสกนิกรที่มีต่อเบื้องพระยุคลบาท จงเป็นพลบปัจจัยให้พระองค์เสด็จ
สถิตเสด็จรในทิพยสถานอันสมบุรณ์พร้อมทิพยสมบัติทุกเมื่อเทอญ

(นายสมัคร สุนทรเวช)

นายกรัฐมนตรี

ประธานกรรมการอำนวยการจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ
สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

คำนำ

เนื่องในการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ณ พระเมรุ ท้องสนามหลวง ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๑ รัฐบาลและประชาชน ซึ่งล้วนแต่จงรักภักดีและสำนึกในพระกรุณาธิคุณ ที่ได้ทรงพระวิริยอุตสาหะประกอบพระกรณียกิจนานัปการ เพื่อบำบัดทุกข์ บำรุงสุขแก่อาณาประชาราษฎร์มาโดยตลอดพระชนม์ชีพ รัฐบาลจึงแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ขึ้น เพื่อช่วยพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดงานพระราชทานเพลิงพระศพฯ ให้สำเร็จลุล่วงตามแบบแผนโบราณราชประเพณีอย่างสมพระเกียรติ

ในการนี้ คณะกรรมการอำนวยการจัดงานพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพฯ ได้มอบหมายให้คณะกรรมการฝ่ายจัดทำจดหมายเหตุและหนังสือที่ระลึก จัดทำจดหมายเหตุและพิจารณาคัดสรรจัดพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ที่มีคุณค่าเกี่ยวเนื่องในพระประวัติ พระกรณียกิจ และพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ซึ่งคณะกรรมการฝ่ายจัดทำจดหมายเหตุและหนังสือที่ระลึกพิจารณาเห็นชอบให้หน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงาน ได้แก่ สำนักราชเลขาธิการ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และกระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์เอกสาร หนังสือที่ระลึกและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวม ๔ รายการ เพื่อเผยแพร่พระเกียรติคุณของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ให้แผ่ไพศาลชัวยั่งยืนตลอดกาล ได้แก่

๑. แผ่นพับพระประวัติ พระกรณียกิจ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
๒. หนังสือพระประวัติ และพระกรณียกิจสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
๓. หนังสือพระปิยโสทรเชษฐภคินี : ร้อยกรองน้อมสำนึกพระกรุณาธิคุณ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
๔. หนังสือจดหมายเหตุพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
๕. หนังสือเครื่องประกอบพระอิสริยยศสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

๖. หนังสือจดหมายเหตุประชาชน : ข้าราชการเจ้าพนักงาน เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวง
นราธิวาสราชนครินทร์สิ้นพระชนม์ จากหนังสือพิมพ์

๗. หนังสือศิลปกรรมพระประวัติและพระกรณียกิจในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวง
นราธิวาสราชนครินทร์

๘. หนังสือพระประวัติและพระกรณียกิจสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวง
นราธิวาสราชนครินทร์ ฉบับอักษรเบรลล์

๙. ตีวีดี สารคดี พระประวัติและพระกรณียกิจสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวง
นราธิวาสราชนครินทร์

รัฐบาลจะแจกจ่ายหนังสือเหล่านี้ไปยังแหล่งความรู้ต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อยังประโยชน์แก่ประชาชน นักเรียน
นิสิต นักศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้ โดยตระหนักแน่ชัดว่าการสนองพระกรุณาธิคุณด้วยความร่วมมือร่วมใจสร้างสรรค์ผลงาน
อันทรงคุณค่า อันนวยประโยชน์แก่อุตสาหกรรมชนเช่นนี้ นอกจากจะเป็นการแสดงกตัญญูตบเทวดาธรรมแล้ว
ยังเป็นการสร้างสิ่งอนุสรณ์ที่เป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาติไว้ในแผ่นดินด้วย

ขอมิทธานภาพแห่งคุณพระศรีรัตนตรัย พระราชกุศลกตติการที่พระองค์ได้ทรงพระวิริยอุตสาหะบำเพ็ญตลอด
พระชนม์ชีพ และความกตัญญูตบเทวดาที่รัฐบาลและปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่ามีต่อเบื้องพระยุคลบาท จงเป็นพลวปัจจัย
คลงบันดาลให้สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จสถิตเสด็จใน
พิภพสถานอันสมบูรณ์ พรั่งพร้อมด้วยพิภพสุขารมณ์สมบัติทุกเมื่อ เทอญ

(นายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ประธานกรรมการฝ่ายจัดทำจดหมายเหตุและหนังสือที่ระลึก

คำนำ

เนื่องในการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๑ รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีดำริที่จะเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์นั้น จึงได้มอบหมายให้สำนักราชเลขาธิการดำเนินการจัดทำหนังสือพระประวัติ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทั้งจัดทำ แผ่นพับพระประวัติ และเรื่องพระเมรุเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายสำหรับพระราชทานแก่พสกนิกร และผู้ที่พึงพระบรมโพธิสมภาร มูลนิธิและองค์กรที่อยู่ใน พระบรมราชูปถัมภ์ และในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ห้องสมุดหน่วยราชการ ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุด มหาวิทยาลัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ สถานเอกอัครราชทูตไทยและสถานกงสุลไทย เพื่อเผยแพร่พระเกียรติให้เป็นที่ประจักษ์กว้างไกล

สำนักราชเลขาธิการ

๖ กันยายน ๒๕๕๑

พระประวัติ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

เวลา ๐๒.๕๔ นาฬิกา ของวันพุธที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ สมเด็จพระเชษฐภคินีในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช สิ้นพระชนม์ ณ อาคารเฉลิมพระเกียรติ โรงพยาบาลศิริราช ภายหลังจากประทับรักษาพระองค์หลายเดือน สิริพระชนมายุ ๘๔ พรรษา

นับจากวันสิ้นพระชนม์ เป็นเวลาหลายเดือนมาแล้วที่ประชาชนชาวไทยพร้อมใจกันเดินทาง มาถวายสักการะพระศพ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง จำนวนผู้เข้าถวาย สักการะนับพันคนในแต่ละวันและอีกหลายพันคนในช่วงสุดสัปดาห์ ทุกคนล้วนสวมชุดดำ ยืนเข้าแถวรออย่างสงบเรียบร้อย หลายคนเดินทางมาด้วยรถโดยสารจากต่างจังหวัด บางคน เข้ารถตุ้ หรือขับรถมาเป็นร้อยกิโลเมตรเพื่อร่วมถวายความอาลัยแด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ผู้ทรงสถิตอยู่ในใจชาวไทยตลอดกาล

เพราะเหตุใดที่เหล่าราษฎรต่างพากันเศร้าโศกเสียใจอย่างมากมาเป็นเวลานาน ไม่ใช่ เพราะเป็นสมเด็จพระเชษฐภคินีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์แห่ง ราชอาณาจักรไทย ผู้ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทุกคนเท่านั้น แต่อีกสาเหตุหนึ่งที่สำคัญ ไม่น้อยกว่ากัน คือ ผลจากการที่ทรงอุทิศพระวรกาย การทรงงานหนัก และการปฏิบัติเพื่อคนไทย มาตลอดพระชนม์ชีพ

สมเด็จพระเชษฐาธิราชในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ประสูติเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ ณ กรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร เมื่อทรงได้รับโทรเลขบอกข่าวการประสูติ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอุดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ได้รับเสด็จออกจากมหาวิทยาลัยเอดินเบอระ (Edinburgh) ในสก๊อตแลนด์ ที่ทรงศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ เพื่อมาขึ้นนมพระธิดากับหม่อมล้นเกล้า มหิดล ณ อยุธยา

ด้วยเหตุที่อากาศที่เมืองเอดินเบอระหนาวมาก ทำให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอุดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ประชวร แพทย์ที่รักษาพระองค์ถวายคำแนะนำให้ไปทรงตากอากาศที่ชายทะเล พระธิดาและหม่อมจึงได้ตามเสด็จไปเมืองเซิร์บอร์น (South Bourne) ที่ฝั่งตะวันออกของอังกฤษ แต่ด้วยอากาศยังหนาวเกินควร จึงทรงนำครอบครัวมายังเมืองบอสโคมบ์ (Boscombe) ไกล์บอร์นmouth (Bournemouth) เมืองชายทะเลทางใต้ แล้วก็ไปเมืองตีวอนนในประเทศฝรั่งเศส ก่อนลงเรือเอส.เอส.ชองบอร์ด (S.S.Champbord) กลับถึงสยามประเทศในเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๖

เมื่อพระโอรสเสด็จกลับถึงกรุงเทพมหานคร พร้อมครอบครัว สมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนาบรมราชเทวี ทรงยกพระตำหนักใหญ่พระราชทานให้เป็นที่ประทับ ส่วนพระองค์เสด็จไปประทับที่พระตำหนักเขียว ซึ่งอยู่ริมคลองแสนแสบที่เดิมเคยประทับขณะที่มีการก่อสร้างพระตำหนักใหญ่ในวังสระปทุม ระหว่างเวลา ๒๐ เดือนที่ประทับอยู่ในกรุงเทพมหานคร หม่อมเจ้ากัลยาณิวัฒนา มหิดลทรงได้รับการอภิบาลใกล้ชิดพระอัยยิกา มีนางสาวเนืองจินตดุล เพื่อนนักเรียนของหม่อมมารดาที่โรงเรียน

ในที่สุดก็ได้ช่วยเลี้ยงพระราชธิดาพระองค์แรกของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ และได้ทรงแต่งตั้งเป็นท้าวอินทสุริยา"

นางพยาบาล โรงพยาบาลศิริราช เป็นพระพี่เลี้ยง และเมื่อหม่อมเจ้าหญิงองค์น้อยเริ่มรับสั่งได้ ทรงเรียกชื่อ นางสาวเนือง จินตดุล เป็น "แหมน" ด้วยคำว่า "เนือง" ลำบากต่อการออกเสียงของเด็ก ในหนังสือที่ทรงพระนิพนธ์ในพุทธศักราช ๒๕๒๓ เรื่อง **แม่เล่าให้ฟัง** ได้บันทึกไว้ว่า "แหมนก็อยู่กับเราอีกนาน และได้เลี้ยงลูกของแม่ทุกคน

สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลตลอดเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงรับตำแหน่งในกระทรวงศึกษาธิการ ได้อุทิศพระองค์ในการจัดการเรียนการสอนในคณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และในคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล

ได้ทรงช่วยจัดการให้โรงเรียนพยาบาลดีขึ้น และทรงสอนที่กรมสาธารณสุขอีกด้วย แต่ด้วยเหตุที่พระกรณียกิจเพิ่มทวีคูณ ทำให้พระวรกายทรุดโทรมลง อีกทั้งต้องพระประสงคฺ์จะทรงเรียนวิชาแพทย์ให้จบ จึงได้ตัดสินพระทัยเสด็จไปรักษาพระองค์และทรงศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยในเมืองไฮเดลเบิร์ก (Heidelberg) ประเทศเยอรมนี

วันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน ปีฉลู พุทธศักราช ๒๔๖๘ หม่อมเจ้าชายอนันท์มหิตล ประสูติที่โรงพยาบาลของเมืองไฮเดลเบิร์ก แต่ด้วยเหตุที่พระบิดาประชวร จึงได้ไปประทับที่ประเทศฝรั่งเศส พร้อมครอบครัว เมื่อหม่อมเจ้าอนันท์มหิตลยังมีพระชนม์เพียงเดือนเศษ และในเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช

๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลตลอดเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ เสด็จกลับกรุงเทพมหานครในเดือนกุมภาพันธ์ มาทรงร่วมงานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ ณ พระเมรุมาศ ท้องสนามหลวง ต่อด้วยพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ในพระบรมมหาราชวัง

ในช่วงเวลาหกเดือนเศษที่พระบิดาประทับอยู่สยามประเทศ หม่อมเจ้าองค์เล็กๆ สองพระองค์ได้ย้ายจากประเทศฝรั่งเศสไปประทับที่เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เมื่อเดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๙ ตามความในพระนิพนธ์ **แม่เล่าให้ฟัง** ว่า "ข้าพเจ้าไปอยู่ของโซเลย์ (Champs Soleil) แม่เองอยู่ที่โรงแรมที่ไม่ใหญ่นักชื่อโรงแรมมองตานา น้องชายของข้าพเจ้าก็อยู่ด้วยเพราะยังกินนมแม่อยู่ เมื่ออดนมแล้วแม่ก็ให้ไปอยู่ของโซเลย์ด้วยพร้อมทั้งแหวน" หลังจากสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลตลอดเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ เสด็จกลับมาสมทบกับครอบครัว

ระยหนึ่งจึงได้เสด็จไปสหรัฐอเมริกาล่วงหน้าเพื่อทรงหาที่พักในการทรงย้ายไปศึกษาวิชาการแพทยศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ในเมืองบอสตัน

วันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม ปีเถาะ พุทธศักราช ๒๔๗๐ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช ประสูติที่โรงพยาบาลเคมบริดจ์ รัฐแมสซาชูเซตต์ ทรงมีฐานันดรศักดิ์ "พระองค์เจ้า" แต่แรกประสูติ เนื่องจากในเดือนพฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๗๐ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ยกย่องหม่อมเจ้าผู้เป็นพระโอรสธิดาในสมเด็จพระเจ้าฟ้า ซึ่งพระชนนีทรงศักดิ์ชั้นสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอที่ได้เป็นเจ้า ให้มีฐานันดรศักดิ์เป็นพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า พระเชษฐภคินี และพระเชษฐาจึงทรงเปลี่ยนฐานันดรศักดิ์จาก "หม่อมเจ้า" เป็น "พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า"

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงศึกษาที่โรงเรียนพาร์ค (Park School) ในชั้นอนุบาลอยู่ประมาณ ๒ ปี ขณะที่พระบิดาทรงศึกษาวิชาแพทยศาสตร์ ถึงแม้โรคพระวัณโรคกำเริบและก่อนทรงสอบปลายปีสุดท้ายได้ประชวรโรคไส้ติ่งอักเสบ ก็ทรงสอบเหมือนผู้อื่น ทรงสอบได้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม (cum laude) ก่อนทรงเข้ารับการศึกษาต่อที่วิทยาลัยพยาบาลพระองค์

เมื่อครอบครัวหมิดล-สงขลา กลับมาถึงกรุงเทพมหานครในเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ ได้เข้าประทับ ณ พระตำหนักกออิจูถือนุทาสีเหลืองเปลือกไข่ไก่ หลังคามุงกระเบื้องว่าวในวังสระปทุม เรียกกันว่า พระตำหนักใหม่ เป็นพระตำหนักที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร เป็นพระอัครมเหศวรในการดูแลการก่อสร้าง และทรงจัดหาเครื่องเรือน พระตำหนักใหม่เป็นพระตำหนักเล็กๆ ด้านทิศตะวันตกของพระตำหนักใหญ่ มีสระน้ำ รมรื่นด้วยต้นไม้ดอกไม้พันธุ์ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้าหมิดลอดุลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์ ตั้งพระทัยจะเสด็จไปทรงฝึกงานแบบแพทย์ประจำบ้าน (Internship) ที่โรงพยาบาลศิริราช แต่การนี้ไม่สำเร็จด้วยพระอิสริยยศเป็นอุปสรรค เลยทรงตัดสินใจไปทรงงานที่โรงพยาบาลแม่คคอร์ดมิด จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลของอเมริกันลัทธิเพรสไบทีเรียนที่ได้เสด็จไปทรงเปิดในเดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ เมื่อครั้งทรงดำรงตำแหน่งมหาอำมาตย์ตรีข้าหลวงสำรวจการศึกษาทั่วประเทศ กระทรวงศึกษาธิการ

พระธิดาได้ทรงพระนิพนธ์ใน **แม่เล่าให้ฟัง** ว่า "เสด็จไปวันที่ ๒๔ เมษายน พ.ศ. ๒๔๗๒ (ค.ศ. 1929) และประทับกับ ดร.คอร์ต (Dr. Cort) ผู้อำนวยการโรงพยาบาล ตั้งพระทัยจะทรงหาบ้านไว้ให้เหมาะก่อน แล้วจึงจะให้ครอบครัวตามไป แต่วันที่ ๑๘ พฤษภาคม ก็ต้องเสด็จกลับกรุงเทพมหานครแล้ว เพราะประจวบ ต้องประทับรักษาพระองค์ที่ตำหนักใหม่ในวังสระปทุมโดยไม่ได้เสด็จออกอีกเลย"

ด้วยเหตุที่พระพลานามัยไม่สมบูรณ์อยู่แล้ว ทรงต่อสู้อะไรก็ไม่ไหว จึงสิ้นพระชนม์ในวันที่ ๒๔ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ นำมายังความโทมัสของพระบรมวงศานุวงศ์ และผู้ที่เคยร่วมทำงานเป็นยิ่งนัก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนาเลื่อนกรม จากกรมขุน

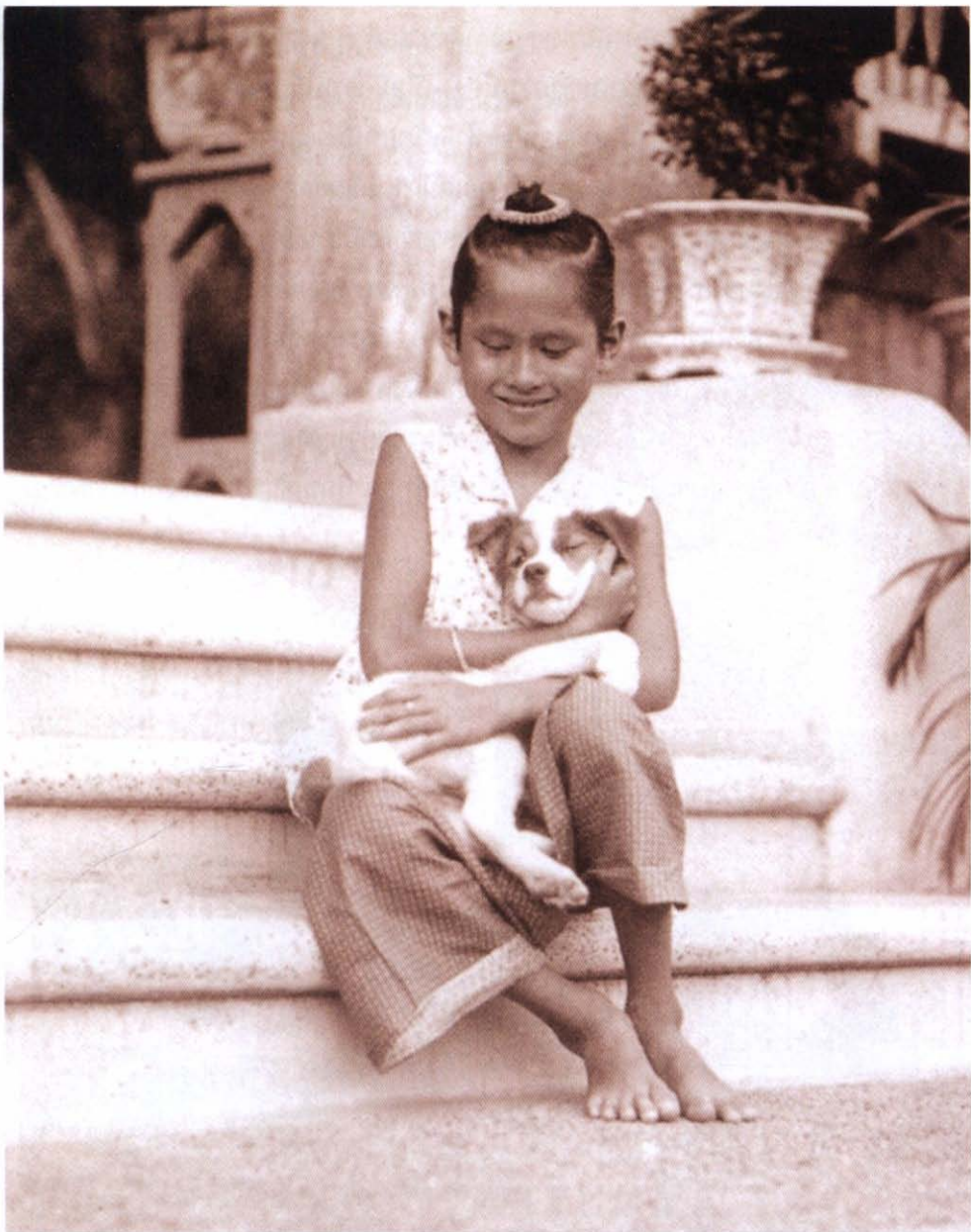

สงขลานครินทร์เป็น กรมหลวงสงขลานครินทร์ โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประดิษฐานพระศพภายในท้องพระโรง วังสวนกุหลาบ และทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานทรงพระราชอุทิศถวาย อีกทั้งจัดการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพอย่างสมพระเกียรติ ณ พระเมรุท้องสนามหลวง

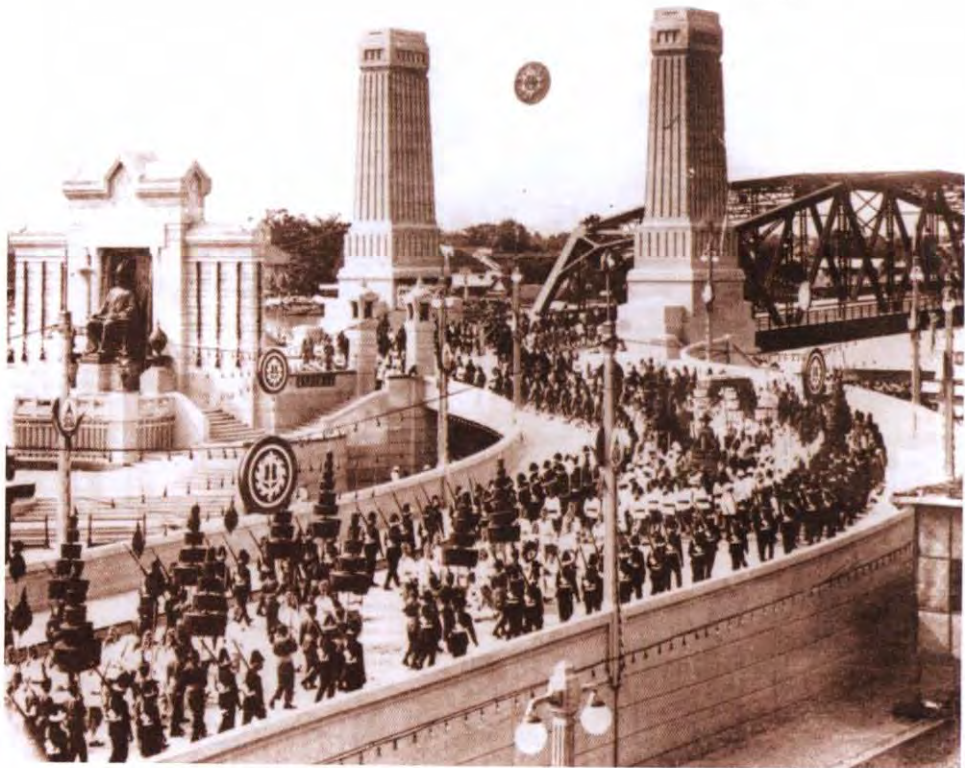
หม่อมสังวาลย์ มหิดล ณ อยุธยา เป็นหม้ายเมื่ออายุ ๒๙ ปี ได้อภิบาลพระโอรสธิดาที่มีวัย ๖, ๔ และ ๒ ปี อย่างเป็นระเบียบ ได้จัดการเรียน การเล่น การอยู่ในสังคม พระธิดามีครูพิเศษ สอนภาษาอังกฤษในช่วงที่กลับมาจากโรงเรียนราชินี พระองค์เจ้าอานันทมหิดลทรงเรียนที่ โรงเรียนมาแตร์เดอี และต่อประถมปีที่ ๑ ที่โรงเรียนเทพศิรินทร์ พระองค์ชายเล็กทรงเรียนชั้น อนุบาลกับครูพิเศษสอนภาษาอังกฤษของพระเชษฐภคินี ก่อนทรงเข้าศึกษาที่โรงเรียนมาแตร์เดอี เจ้านายเล็กๆจะไปเฝ้า "สมเด็จพระย่า" ที่พระตำหนักใหญ่ทุกวัน ในทุกวันอาทิตย์หม่อมมารดา จัดให้เสด็จไปทัศนศึกษาตามวัดต่างๆ เพื่อชมภายนอก เช่น วัดพระศรีรัตนศาสดารามและระเบียงคด ที่มีจิตรกรรมฝาผนังเรื่องรามเกียรติ์ วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดอรุณราชวราราม เป็นต้น สำหรับวัดสระเกศราชวรมหาวิหารนั้นได้เสด็จไปในเวลาถึงงานภูเขาทอง อีกทั้งได้เสด็จขึ้นรถไฟ รถมราง เพื่อความรู้อบตัว

การทรงเล่นกันในวังสระปทุมเป็นไปตามธรรมชาติของเด็ก มีการเล่นกองทราย เล่นน้ำ ขุดคลองในดิน พายเรือในสระน้ำ ปีนป่ายห้อยเครื่องกายกรรม และเลี้ยงสัตว์เลี้ยง ทั้งสุนัข กระต่าย และนก

แต่ไม่ถึงสามปีหลังจากพระบิดาลิ้นพระชนม์ เจ้านายเล็กๆ พระประยูรญาติ และคนไทยหลายคนได้ประสบภัยจากบรรยากาศทางการเมือง เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ หลังจากได้มีการเฉลิมฉลอง ๑๕๐ ปีของการสถาปนากรุงเทพฯ เป็นมหานครของสยามประเทศ ในวันที่ ๖ เมษายน ซึ่งเป็นวันที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงเปิดปฐมบรมราชานุสรณ์ คือ พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกพระมหากษัตริย์พระองค์แรกของพระบรมราชจักรีวงศ์ และสะพานพระพุทธยอดฟ้าซึ่งเป็นสะพานรถยนต์สะพานแรกที่ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเชื่อมฝั่งพระนครกับธนบุรี เป็นสะพานเหล็กที่หล่อจากประเทศอังกฤษและมาเชื่อมประกอบ โดยที่ส่วนกลางของสะพานสามารถใช้แรงไฟฟ้ายกให้สูงเปิดช่องกว้าง ๖๐ เมตร เพื่อให้เรือกลไฟ เรือสินค้า และเรือรบสัญจรขึ้นลงแม่น้ำเจ้าพระยาได้โดยสะดวก

ด้วยบ้านเมืองเผชิญหน้ากับความไม่แน่นอนของการเมือง กอปรกับพระพลานามัยของ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากานันท์มหิดลไม่แข็งแรง สมเด็จพระมาตุจฉาเจ้าสว่างวัฒนา บรมราชเทวี มีพระราชดำริว่าพระนัดดาน่าจะไปศึกษาและรักษาสุขภาพอนามัยเสียที่ต่างประเทศ "ครอบครัวมหิดล" จึงได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ไปยังเมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในเดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๖ ห่างไกลจากพระประยูรญาติ ใหม่ต่อภาษา ใหม่ต่อ ขนบธรรมเนียมความเคยชินอยู่

การมาประทับที่สวิตเซอร์แลนด์ ครั้งนี้เป็นครั้งที่ ๓ ของพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณิวัฒนา ซึ่งพิดจาก ครั้งก่อนๆ ตรงที่เมืองโลซานน์กลายเป็น ที่พำนักระยะยาว แทนที่จะเป็นการแวะพัก เพียงระยะหนึ่ง ได้ทรงเข้าศึกษาในสถาบัน รับเลี้ยงเด็กของโซเลย์อีกครั้งเป็นเวลา ๒ เดือน เพื่อทรงเรียนภาษาฝรั่งเศส จากนั้นจึงทรงเข้าศึกษาในโรงเรียนประถม ศึกษา เมียร์มงต์ (Miremont)

ในพุทธศักราช ๒๔๗๗ ความเห็นของรัฐบาลผู้ดำเนินการปกครองประเทศสยามขัดแย้งกับพระราชดำริอย่างแรงในรัฐประศาสนโยบาย และในวันที่ ๒ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๗ เหตุการณ์อันไม่คาดคิดเกิดขึ้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขณะประทับรักษาพระเนตรอยู่ในกรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร ทรงสละราชสมบัติ ด้วยทรงพระราชดำริเห็นว่าวิถีทางของรัฐบาลขณะนั้นมีได้เป็นไปตามเป้าหมายแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มีพระราชหัตถเลขาถึงรัฐบาลความตอนหนึ่งว่า "...ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่เต็มให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใด คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่ฟังเสียงอันแท้จริงของประชาราษฎร..."

ด้วยฐานันดรศักดิ์ในลำดับต้นแห่งการสืบราชสันตติวงศ์ รัฐบาลสยามจึงกราบทูลเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นครองสิริราชสมบัติสืบต่อเป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ โดยสถานะแห่งพระเชษฐภคินีในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอิสริยยศแห่งพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณิวัฒนา จึงเปลี่ยนเป็น สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และ "ครอบครัวมหิดล" ได้ย้ายจากแฟลตใกล้ใจกลางเมืองโลซานน์มายังบ้านในเมืองพุยยี ที่พระราชชนนีศรีสังวาลย์ ทรงขนานนามว่า "วิลล่าวัฒนา" เพื่อเป็นที่เหมาะต่อการรับรองผู้ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

อานันท มหิดล

ในพุทธศักราช ๒๔๗๘ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงสอบเข้าศึกษา ระดับมัธยมศึกษาที่เมืองโลซานน์ ในโรงเรียนสตรีชื่อ Ecole Supérieure de Jeunes Filles de la Ville de Lausanne และในเดือนเมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๑ ทรงย้ายไปศึกษาที่เมืองเจนีวา ในโรงเรียน International School of Geneva ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำ พระองค์มีพระปรีชาสามารถทางด้านการศึกษา ในการสอบเลื่อนชั้นในแต่ละปีทรงทำคะแนนได้ผลงดงาม ในพุทธศักราช ๒๔๘๕ ทรงสอบผ่านชั้นสูงสุดเทียบเท่ามัธยมศึกษาตอนปลายได้ระดับดีเยี่ยม เป็นที่ ๑ ของโรงเรียน และได้ที่ ๓ ของทั้งประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ทั้งสิ้นนี้ไม่เป็นที่แปลกประหลาดเลย ด้วยพระราชชนนีศรีสังวาลย์ทรงจัดให้พระโอรสธิดาได้มีโอกาสรับการศึกษาย่างดีที่สุดใน ทรงปลูกฝังให้ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในทุกที่ทุกเวลา แม้ระหว่างการเดินทางนิวัตพระนคร ในพุทธศักราช ๒๔๘๑ ในขณะที่ประทับบนเรือมีครูร่วมเดินทางมาด้วยเพื่อให้เจ้านายเล็กๆ ได้ทรงเรียนหนังสือทุกวัน เจ้านายทุกพระองค์ทรงมีระเบียบวินัย ส่งผลให้ทรงเป็นนักวิชาการที่ทรงรอบรู้ทั้งในศาสตร์และในศิลป์

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เสด็จเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษา ณ มหาวิทยาลัยโลซานน์ ในคณะวิทยาศาสตร์ สาขาวิชาเคมี เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๕ และทรงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี Diplôme de Chimiste A ในพุทธศักราช ๒๔๙๑ ระหว่างศึกษาหลักสูตรวิทยาศาสตร์ ได้ทรงเข้าศึกษาหลักสูตรสังคมศาสตร์ - ครุศาสตร์ Diplôme de Sociales Pédagogiques ไปพร้อมกัน ประกอบด้วยวิชาต่างๆ ในสาขาวิชาการศึกษา วรรณคดี ปรัชญา และจิตวิทยา แม้เมื่อทรงสำเร็จปริญญาตรี สาขาวิชาเคมีแล้ว ด้วยความสนพระทัย จึงยังทรงศึกษาวิชาวรรณคดีและปรัชญาต่อไปอีก

Unil
UNIL | UNIVERSITÉ DE LAUSANNE
Imprimerie
Edmond Chappuis SA, 218
Ch. 1015 Lausanne

Attestation

Nous attestons que

**Madame
Galyani RATANAKUL**

née à Londres (Grande-Bretagne), le 6 mai 1923 et de nationalité
thaïlandaise, a obtenu le

diplôme de chimiste analyste

de l'Université de Lausanne, le 23 mars 1949.

Ce diplôme porte le n° 0114 et est signé par le Recteur Florian Cosandey et
le Doyen Albert Perrier.

DIRECTION DE L'UNIVERSITÉ

Prof. Danielle Chaperon
Vice-rectrice

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ กองทัพอากาศของญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทย เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔ เพื่อใช้เป็นเส้นทางไปยึดอาณานิคมของอังกฤษ รัฐบาลไทยได้ทำสัญญาความร่วมมือกับญี่ปุ่น เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม และในปีต่อมา

ประเทศไทยได้ประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เป็นเหตุให้ประเทศไทยถูกโจมตีจากฝ่ายสัมพันธมิตร โดยการใช้เครื่องบินทิ้งระเบิดจุดสำคัญทางยุทธศาสตร์ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟหัวลำโพง บางกอกน้อย เป็นต้น เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลงในพุทธศักราช ๒๔๘๘ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้เสด็จนิวัตประเทศไทยโดยเครื่องบินทหารของรัฐบาลอังกฤษ ด้วยทรงเป็นห่วงพสกนิกรที่ถูกกระทบกระเทือนจากสงคราม

การเดินทางนั้นใช้เวลาถึง ๖ วัน เพราะบินได้เฉพาะในช่วงเวลากลางวัน ตอนกลางคืนต้องหยุดค้างตามประเทศต่าง ๆ เครื่องบินพระที่นั่งเป็นเครื่องบินแบบดาโคต้า (Dakota) เป็นลำที่เซอร์ วินสตัน เชอร์ชิลล์ (Sir Winston Churchill) ใช้ในระหว่างสงคราม มีพระราชอนุชาและพระราชชนนีตามเสด็จ เสด็จพระราชดำเนินถึงประเทศไทย เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พระเชษฐภคินีไม่ได้ตามเสด็จครั้งนี้ เพราะได้สมรสและมีพระธิดาอายุเพียง ๑ เดือน แต่ทรงทราบข่าวคราวด้วยได้รับลายพระราชหัตถเลขาจากสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลเป็นระยะๆ

ในช่วงที่เสด็จนิวัตพระนครนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลได้ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจน้อยใหญ่ ได้พระราชทานเลี้ยงน้ำชาแก่พระบรมวงศานุวงศ์ ณ สวนศิवालัย ในพระบรมมหาราชวัง และเมื่อมีการเจรจาสงบศึกกับกองทัพสัมพันธมิตรที่เข้ามาปลดอาวุธทหารญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในวันที่ ๑๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ ได้เสด็จพระราชดำเนินตรวจพล

สวนสนามกองทัพสัมพันธมิตร พร้อมกับ พลเรือตรี ลอร์ด หลุยส์ เมานท์แบทเทน (Rear Admiral Lord Louis Mountbatten) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดสัมพันธมิตรภาคตะวันออกไกล แสดงให้เห็นเป็นที่ประจักษ์ว่าประเทศไทยเป็นเอกราชอยู่อย่างสมบูรณ์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลประทับอยู่ในประเทศไทยในช่วงที่มีการเลือกตั้งรัฐบาล มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ได้เสด็จออกมหาสมาคม ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม พระราชวังดุสิต ในวันที่ ๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญ พระราชทานรัฐธรรมนูญของราชอาณาจักรไทย และทรงเปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎร

ด้วยเหตุที่ทรงเป็นนักศึกษาชั้นอุดมศึกษาในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ จึงสนพระราชหฤทัยในระบบการศึกษาของนิสิตวัยเดียวกับพระองค์ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดตั้งเพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์ในพระมหา

กรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และทรงเยี่ยมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง อีกทั้งทรงเยี่ยมสถานที่อื่นๆ อีกหลายแห่ง คือ โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า โรงเรียนเทพศิรินทร์ กองทัพอากาศ หอสมุดแห่งชาติ มัสยิดต้นสน วัดพระศรีรัตนศาสดาราม วัดราชาธิวาสวิหาร วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นต้น ได้พระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล

ทรงเยี่ยมพ่อค้าหบดีที่สำคัญ และทรงเยี่ยมราษฎร เกษตรกร และสถานที่ราชการในหลายจังหวัด อาทิ สมุทรปราการ ปทุมธานี นนทบุรี พระประแดง ปากเกร็ด สมุทรสาคร บางเขน ฉะเชิงเทรา เป็นต้น ได้พระราชทานความใกล้ชิดแก่ผู้ที่ได้ชื่นชมพระบารมีเป็นอันมากทั่วหน้ากัน นำมายังความปลื้มปิติเป็นล้นพ้นหาที่สุดมิได้ ได้เตรียมพระองค์ที่จะเสด็จพระราชดำเนินกลับประเทศสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อทรงศึกษาต่อให้สำเร็จ แต่แล้วในตอนเช้าวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เสด็จสวรรคตโดยปัจจุบันทันด่วน ขณะประทับ ณ พระที่นั่งบรมพิมาน ในพระบรมมหาราชวัง ยังความตระหนักและวิปโยคอย่างยิ่งหลวง เป็นทุกข์แสนสาหัสทั่วทั้งแผ่นดิน ด้วยพระชนมพรรษา ๒๑ พรรษา เสด็จดำรงสิริราชสมบัติได้ ๑๓ ปี

ในวันเดียวกันนั้น รัฐสภาได้ลงมติเป็นเอกฉันท์กราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์ต่อไป แล้วสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดการพระบรมศพถวายพระเกียรติยศ ตามโบราณราชประเพณี ถวายพระโกศทองใหญ่ทรงพระบรมศพ กางกั้นด้วยสัปตปฎลเศวตฉัตร (ฉัตรขาว ๗ ชั้น) ประดิษฐานบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

นับตั้งแต่การเสด็จสวรรคตของ สมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระดำเนินจากพระที่นั่งบรมพิมาน มายังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เพื่อทรงถวาย ราชสักการะพระบรมศพในทุกโอกาส ได้ทอดพระเนตรคลื่นประชาชนที่มารอขึ้น ถวายสักการะที่พระลานพระที่นั่งจักรี มหาปราสาท และตามถนนหนทางในพระ บรมมหาราชวัง อย่างล้นหลาม ทรงพระราช ปรารภว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เป็นสมเด็จพระมหากษัตริย์อันเป็นที่รัก และเคารพของอเนกนิกรชน ฉะนั้นถ้าได้

ประกอบกรบางอย่างสนองพระเดชพระคุณตามกรณีที่จะพึงปฏิบัติได้แล้ว ทรงหวังพระราชหฤทัยว่าจะเป็นที่ต้องใจของบรรดาพสกนิกร ไม่ว่าจะคนไทยหรือชาวต่างประเทศ ตามที่ ทรงตระหนักพระราชหฤทัยในความจงรักภักดีอันเป็นสัมมาจริยวัตรอยู่ดีแล้ว ด้วยประการฉะนี้ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้เชิญกระแสพระราชปรารภปรึกษาคณะรัฐมนตรี ซึ่งได้ลงมติเห็นชอบด้วยเป็นเอกฉันท์ว่าควรจะดำเนินการตามนัยแห่งกระแสพระราชปรารภนั้น และในวันที่ ๑๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ใน พระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ประกาศเฉลิมพระปรมาภิไธย สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลว่า พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล อดุลยเดชวิกรมรามธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช พระมหากษัตริย์แห่งประเทศไทย ให้เจ้าพนักงานพระราชพิธีจัดนพปฎลเศวตฉัตร (ฉัตรขาว ๙ ชั้น) กางกันสืบต่อไป

ในพุทธศักราช ๒๔๙๓ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้เสด็จนิวัตประเทศไทย เพื่อทรงร่วมในพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ และฉลองพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ในวันที่ ๒๘ - ๒๙ มีนาคม และทรงร่วมงานพระราชพิธีราชาภิเษกสมรส และพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ในวันที่ ๕ พฤษภาคม หลังจากนั้นได้เสด็จกลับไปประทับที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์อีกระยะหนึ่ง แล้วเสด็จกลับมาทรงงานเป็นอาจารย์พิเศษประจำคณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นพระกรณียกิจแรกด้านการศึกษา ในพุทธศักราช ๒๔๙๕ ทรงสอนวิชาสนทนาภาษาฝรั่งเศส (Conversation) แก่นิสิตชั้นปีที่ ๒ วิชาอารยธรรมฝรั่งเศส (Civilisation Française) แก่นิสิตชั้นปีที่ ๓ และวิชาวรรณคดีฝรั่งเศส (Littérature Romantique) แก่นิสิตชั้นปีที่ ๔ ทรงจัดหลักสูตร ทรงสอน ทรงคุมสอบและตรวจข้อสอบของลูกศิษย์ ลูกศิษย์ต่างได้รับความใส่ใจพระทัยจากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ แม้กระทั่งนิสิตชั้นปีที่ ๑ ต่างก็ตื่นเต้นตื้นตันใจที่เสด็จมาทรงคุมสอบ วัดผลจัดกลุ่ม (placement test) ภาษาฝรั่งเศส ได้ทรงงานที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นเวลา ๖ ปี

ในพุทธศักราช ๒๕๑๒ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้ขอพระราชทาน พระกรุณาให้เสด็จไปทรงเป็นอาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทรงรับงานสอนและงานบริหารโดยทรงเป็นหัวหน้าสาขาวิชาภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศส และผู้อำนวยการภาษาต่างประเทศ อันประกอบด้วยภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น จีน และรัสเซีย ทรงสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสและวรรณคดีฝรั่งเศสแก่นักศึกษาปีต่างๆ และทรงดูแลการสอนของคณาจารย์ทั้งชาวไทยและต่างประเทศ ทรงพัฒนาการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จนสามารถเปิดเป็นหลักสูตรปริญญาตรีภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศสในพุทธศักราช ๒๕๑๖ นับเป็นหลักสูตรที่นักวิชาการเห็นว่าเป็นการผสมผสานความรู้ด้านภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศสเข้าด้วยกันอย่างเหมาะสม

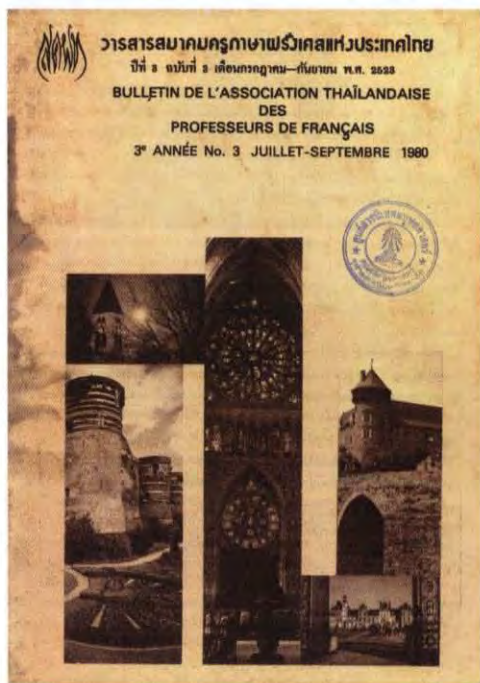

สมบัติห้องสมุดรัฐสภา

ในระหว่างที่ทรงปฏิบัติราชการในฐานะอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น ทรงรับเชิญไปทรงบรรยายพิเศษที่คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๕ ที่คณะวิทยาศาสตร์และอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งแต่พุทธศักราช ๒๕๑๙ ถึง พุทธศักราช ๒๕๒๒ และเมื่อความทราบพระเนตรพระกรรณว่าคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ขาดแคลนอาจารย์ เนื่องจากเป็นวิทยาเขตที่ตั้งอยู่ในจังหวัดห่างไกล ได้พระราชทานพระเมตตาเสด็จไปทรงสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสและวิชาการวินิพนธ์ ในพุทธศักราช ๒๕๒๓ โดยประทับอยู่ในวิทยาเขตปัตตานีดังเช่นอาจารย์คนอื่นๆ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงเป็นกรรมการสอบคัดเลือกบุคคลเพื่อ
 รับทุนรัฐบาลไปศึกษาในประเทศฝรั่งเศส ทรงเป็นประธานการสร้างข้อสอบภาษาฝรั่งเศสสำหรับ
 การสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย และทรงริเริ่มการสร้างข้อสอบจัดระดับความรู้
 ภาษาฝรั่งเศส ด้วยความร่วมมือของสถาบันทดสอบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อีกทั้งได้
 เสด็จเข้าประชุมสัมมนาและทรงดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ มีพระเมตตาคุณต่อ
 นิสิตนักศึกษา ตลอดจนคณาจารย์ภาษาฝรั่งเศสทั่วไป ด้วยทรงมีพระสปรการณอันกว้างขวาง
 ทรงเข้าพระทัยถึงปัญหาการเรียนการสอนและความสำคัญของความร่วมมือในระหว่างอาจารย์
 ทุกระดับและทุกสถาบัน จึงทรงก่อตั้งสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยขึ้นในพุทธศักราช ๒๕๒๐
 และทรงดำรงตำแหน่งนายกสมาคมตามมติเอกฉันท์ของที่ประชุม หลังจากครบวาระ ๒ วาระติดต่อกัน
 จึงทรงรับตำแหน่งนายกกิตติมศักดิ์ โดยสมาคมฯ มิได้เลือกผู้ใดขึ้นเป็นนายกสมาคมอีกเลย

ด้วยเหตุที่ทรงรอบรู้ทางวิชาการ และทรงอุทิศพระองค์เพื่อการศึกษา ภาษาฝรั่งเศส ในพุทธศักราช ๒๕๒๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทาน ตำแหน่งศาสตราจารย์พิเศษมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ เป็นที่ชื่นชมของเหล่าคณาจารย์และนักศึกษาชาวธรรมศาสตร์ยิ่งนัก

การที่ทรงเป็นแบบอย่างอันดีงามเพื่อความเจริญก้าวหน้าของการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส และฝรั่งเศสศึกษา รัฐบาลฝรั่งเศสตระหนักถึงพระปรีชาสามารถอันเป็นเลิศและโดดเด่น ทางด้านศิลปะและวรรณกรรม พระเกียรติคุณเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและทั่วโลก จึงได้มอบให้เอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทยขอพระราชทานถวายอิสริยาภรณ์ Croix de Commandeur des Arts et des Lettres ในพุทธศักราช ๒๕๒๒ เป็นระดับที่สูงที่สุดของอิสริยาภรณ์ตระกูลนี้ และเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงปฏิบัติพระกรณียกิจในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ บ้านเมืองมาโดยตลอด ที่สำคัญคือทรงปฏิบัติเคียงข้าง สมเด็จพระศรีนครินทร์ราชมราชชนนี ไม่ว่าจะในเมือง หรือในชนบท ไม่ว่าจะท้องถิ่นจะทุรกันดารเพียงใด ไม่ว่าจะ ห่างไกลคมนาคม ทั้งในป่า ในเขา ตามแนวชายแดน ไม่ว่าจะต้องทรงพระดำเนินหรือทรงใช้พระพาหนะแบบใด ทั้งรถยนต์ ทั้งเฮลิคอปเตอร์ ทั้งเรือตรวจการณ์ชายฝั่ง ทั้งเรือยาง ไม่เคยทรงวิตกต่อสายลม แสงแดด หรือ สายฝน ทรงปฏิบัติด้วยพระจริยวัตรที่งดงาม ทรงปรนนิบัติ ถวายงานในทุกโอกาสด้วยความกตัญญู โปรดที่จะใช้เวลาตามเสด็จ นำสื่อการศึกษาที่ทรงพัฒนาขึ้นร่วมกับหน่วยราชการไปทรงสาธิตให้นักเรียน เป็นการเปิดโลกทัศน์ให้เด็กๆ ที่ด้อยโอกาส ห่างไกลความเจริญ

ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ สนับสนุนมูลนิธิอานันทมหิดลมิได้ขาด โดยเสด็จพระราชกุศลกองทุนการกุศลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเป็นรองประธานคณะกรรมการ มีท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม พระธิดา เป็นเลขานุการ และคณะกรรมการ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ให้กองทุนหมอเจ้าฟ้า คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์แก่มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย ที่ทรงเป็นประธาน เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยเกี่ยวกับ ค่ายา ค่ารักษาพยาบาล การฟอกเลือดด้วย เครื่องไตเทียม และการผ่าตัดเปลี่ยนไต ในโรงพยาบาลทั่วประเทศ อีกทั้งสนับสนุนการ ค้นคว้าวิจัย อบรมพยาบาลไตเทียม ฯลฯ และ ทรงรับมูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศลอีกมาก

ไว้ในพระอุปถัมภ์ อาทิ สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย ราชินีมูลนิธิ มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม มูลนิธิเด็กโรคหัวใจ สมาคมพยาบาลสาธารณสุขไทย ศูนย์ปฏิบัติการท่อนะเบิดแห่งชาติ เป็นต้น

ทรงตั้งทุนการกุศล กว เพื่อ
ทรงใช้ในการให้ความช่วยเหลือ
ผู้ประสบภัยพิบัติได้ทันทั่วทั้งที่
ก่อนจบความช่วยเหลือจากภาค
รัฐและหน่วยงานเอกชนจะ
ผ่านการพิจารณา

นอกจากที่กล่าวมานี้พระอนุเคราะห์
ที่พระราชทานในการจัดส่งเยาวชนไทย
เข้าร่วมการแข่งขันโอลิมปิกวิชาการ
ในต่างประเทศ ในวิชาวิทยาศาสตร์
ฟิสิกส์ เคมี คอมพิวเตอร์ และชีววิทยา
เป็นที่ซาบซึ้งยิ่ง ด้วยทรงติดตาม
ความเคลื่อนไหวของการแข่งขันทุก
ระยะ พระราชทานกำลังใจและทรง
แสดงความยินดีแก่เยาวชนที่ประสบ
ความสำเร็จมาทุกครั้ง ไม่น้อยไปกว่า
ที่พระราชทานการสนับสนุนนักเรียน
ดนตรีคลาสสิก ที่พระราชทาน
ทุนทรัพย์ให้ไปศึกษาในหลายประเทศ
ณ ทวีปยุโรป และเสด็จไปทรงฟัง
การแสดงดนตรีคลาสสิกของ
นักเรียนทุนทั้งในต่างประเทศและ
ในประเทศไทย

พระนิพนธ์ที่ทรงรวบรวมเรียบเรียง ล้วนมีข้อมูลอันทรงคุณค่า สามารถใช้อ้างอิงและประกอบการศึกษา ค้นคว้า ในศาสตร์ต่างๆ ได้เป็นอย่างดี พระนิพนธ์หลายเล่มเป็นแบบอย่างที่ดีในการประพันธ์ด้วยใช้ถ้อยคำที่เรียบง่าย กระชับ รัดกุม แบ่งได้เป็น ๔ ประเภท คือ พระนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชวงศ์ ๑๒ เรื่อง พระนิพนธ์แปล ๓ เรื่อง พระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว ๑๐ เรื่อง และพระนิพนธ์ทางวิชาการ

พระนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชวงศ์ เช่น **แม่เล่าให้ฟัง เวลามีของมีค่า** **เจ้านายเล็กๆ - ยุวกษัตริย์** และ **เจ้าฟ้าทหารเรือ** ล้วนแต่มีคุณค่าในเชิงประวัติศาสตร์ของชาติ ดังเรื่อง **เจ้านายเล็กๆ - ยุวกษัตริย์** ซึ่งเป็นพระราชประวัติพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร และเรื่องราวครั้งทรงพระเยาว์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ถึงแม้จะทรงแถลงว่า "**เจ้านายเล็กๆ - ยุวกษัตริย์** ไม่ได้เป็นหนังสือเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นหนังสือที่เขียนให้น้องที่จะครบ ๕ รอบในวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๐ เพื่อที่จะระลึกถึงทุกสุขสมัยที่เป็นเด็กและเยาวชนด้วยกัน โดยแบ่งให้ผู้อื่นได้ทราบด้วย" แต่เมื่ออ่านแล้วข้อความในหนังสือสามารถใช้อ้างอิงได้ในเชิงวิชาการทั้งด้านประวัติศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และอักษรศาสตร์

พระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยว มีทั้งทรงพระนิพนธ์ด้วยพระองค์ทั้งเล่ม และทรงรวบรวมเรียบเรียงจากกรที่ทรงแบ่งหน้าที่ให้ผู้ร่วมคณะตามเสด็จไปต่างประเทศเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้แสดงความความคิดเห็นเมื่อได้ไปชมสถานที่ต่างๆ เท่ากับทรงทำหน้าที่บรรณาธิการ และภาพถ่ายในหนังสือจำนวนมากก็เป็น

ภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ อันแสดงถึงพระอัจฉริยภาพในการถ่ายรูป นอกจากนั้นยังทรงแนะนำกำกับช่างภาพจากสื่อมวลชนที่ได้รับพระอนุญาตให้ตามเสด็จให้ถ่ายภาพในจุดที่สำคัญๆ ก่อนที่จะมีอิสระในการเลือกถ่ายภาพตามแง่มุมต่างๆ ที่ตนต้องการ พระนิพนธ์สารคดีท่องเที่ยวบางเล่ม มีการนำเสนอทางวิดิทัศน์ อันมีประโยชน์ในการศึกษาเป็นอย่างมาก และบางเรื่องก็มีแต่วิดิทัศน์เท่านั้น เช่น การเสด็จเยือนหลายประเทศในทวีปอเมริกาใต้

ยามว่างจากพระกรณียกิจอย่างเป็นทางการ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ประทับ ณ พระตำหนัก วังเลอติส ในกรุงเทพมหานคร มีผู้เสด็จและผู้เดินทางมาเฝ้าอยู่เสมอ ได้แก่ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการบริพาร โปรดจะทรงงานทางวิชาการเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็น การทรงพิสูจนอักษรบทพระนิพนธ์ หรือทรงงานอื่นๆ ทรงใช้เวลาให้มีคุณค่าเสมอ อีกทั้งทรงมีเวลาให้แก่สุนัขที่ทรงเลี้ยงด้วยเอ็นดู มีจำนวนมากที่สุดครั้งหนึ่งถึง ๕๐ ตัว

หากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีประทับอยู่ในประเทศสวีเดนหรือแลนด์ พระธิดาก็เสด็จไปประทับที่แฟลตในเมืองพูยี่ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากแฟลตของสมเด็จพระบรมราชชนนี และเสด็จไปเฝ้าทูลละอองพระบาททุกวัน บางครั้งทรงขับรถยนต์นำเสด็จไปทรงซื้อของตามห้างร้าน นำเสด็จประพาสสวนหรือทรงพระดำเนินไปตามภูเขาเพื่อทรงเก็บดอกไม้ เมื่อสมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเจริญพระชนมายุใกล้ ๙๐ พรรษา และทรงพระราชดำริว่าจะประทับในประเทศไทยเป็นการถาวร กองทัพบกได้เช่าพื้นที่จากกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อน้อมเกล้าฯ น้อมกระหม่อมถวายให้ทรงใช้เป็นพื้นที่ทรงงานในการปลูกป่าบนดอยตุง จังหวัดเชียงราย พระธิดาก็ได้เสด็จไปถวายงานปรนนิบัติอย่างผูกพันและลึกซึ้ง ณ พระตำหนักดอยตุงที่สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงเช่าที่ดินจากกรมป่าไม้ และทรงปลูก "บ้าน" หลังแรกที่เป็นของพระองค์เอง

พระบารมีเต็มเปี่ยมสมกับที่ทรงอุบัติขึ้น
มาเป็นพระราชนัดดาในพระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเพียบพร้อม
ทั้งพระชาติวุฒิ พระวัยวุฒิ พระคุณวุฒิ ทาง
พระสติปัญญา ทางวิชาการ และที่สำคัญยิ่ง
คือ พระจริยวัตรที่วางพระองค์ได้เหมาะสม
กับพระฐานะ มีพระเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง
ทรงได้รับการสรรเสริญทั้งจากต่างประเทศและ
ในประเทศ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จึงได้พระราชทานยศทหาร เครื่องราชอิสริยาภรณ์
และเหรียญส่วนพระองค์ในระดับชั้นสูงสุด

ในโอกาสที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงเจริญพระชนมายุ ๕ รอบ เมื่อวันที่
๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๒๖ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด
กระหม่อมพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ (ฝ่ายใน)
มีสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จเข้า ณ พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ในพระบรมมหาราชวัง
ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช
สกลมหาสังฆปริณายก ขณะนั้นยังทรงดำรงสมณศักดิ์เป็นสมเด็จพระญาณสังวร ในการรับ
พระราชทานฉันทเพล สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ประทับพระเก้าอี้รอเวลาที่พระโอรส
จะได้พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์แต่พระเชษฐภคินี แล้วทุกพระองค์เสด็จขึ้นพระที่นั่ง
ไพศาลทักษิณเพื่อถวายพระบรมรูปและพระรูปพร้อมกัน

ในโอกาสที่พระเชษฐภคินี ทรงเจริญพระชนมายุ ๖ รอบ ในพุทธศักราช ๒๕๓๘ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้เฉลิมพระเกียรติ โดยมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมสถาปนา

พระอิสริยยศกิตติมศักดิ์ขึ้นเป็นเจ้าฟ้าต่างกรมฝ่ายใน มีพระนามกรมว่า **กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์** พระราชทานเศวตฉัตร ๕ ชั้น ประกอบพระเกียรติยศ แต่ไม่ทรงเสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ต้องเสด็จเข้ารับรักษาพระองค์ที่โรงพยาบาลศิริราช มีพระธิดาประทับถวายพระอภิบาลอย่างใกล้ชิด แต่ถึงแม้คณะแพทย์ถวายการรักษาอย่างรอบคอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ต้องสลดพระราชหฤทัยเป็นสุดประมาณ ด้วยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเสด็จสวรรคต ในวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ในปีที่ ๕๐ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระราชกรณียกิจที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอได้สิ้นสุดด้วยพระธิดาได้ทรงสืบสานงาน ทรงประกอบพระกรณียกิจอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสด็จออกหน่วยแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พอ.สว.) และงานมูลนิธิขาเทียม เป็นต้น การทรงเยี่ยมราษฎรและตรวจรักษาผู้ป่วยตามหมู่บ้านในต่างจังหวัดหรือทรงรับผู้ป่วยไว้ในพระอนุเคราะห์ส่งต่อไปรักษา ณ โรงพยาบาล เป็นการพระราชทานสงเคราะห์ด้านการแพทย์และสาธารณสุขเพื่อสุขภาพอนามัยของประชาชนทุกเพศทุกวัย สมกับที่เป็นพระธิดาในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ผู้ทรง "ถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง"

เมื่อสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เสด็จสู่สวรรคาลัย พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรีนฤพดินทร สยามินทราริธาข บรมนาถบพิตร มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สำนักพระราชวังจัดการพระศพถวายพระเกียรติยศสูงสุดตามโบราณราชประเพณี ประดิษฐานพระศพ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง จัดเสด็จฉัตร ๕ ชั้น กางกั้นพระโกศ เมื่อวันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ และด้วยเป็นสมเด็จพระโสทรเชษฐภคินี ที่ทรงเคารพนับถือในฐานะที่ทรงพระคุณานุคุณมาแต่หนหลัง อีกทั้งทรงปฏิบัติพระกรณียกิจ ที่เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองเป็นอเนกปริยาย และทรงพระเกียรติคุณเป็นที่เชิดชูแห่งพระราชวงศ์ ควรได้รับพระเกียรติยศใหญ่ยิ่ง โดยอนุโลมตามโบราณราชประเพณี จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เจ้าพนักงานจัดเสด็จฉัตร ๗ ชั้น กางกั้นพระโกศ พระราชทานเป็นเครื่องเฉลิมพระเกียรติยศให้ปรากฏสืบไป เมื่อวันที่ ๙ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๑

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระบรมวงศานุวงศ์ และข้าทูลละอองธุลีพระบาทในราชสำนักไว้ทุกข์ถวายมีกำหนด ๑๐๐ วัน ตั้งแต่วันสิ้นพระชนม์ เป็นต้นไป มีพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรมตั้งแต่ย่ำรุ่งถึงเที่ยงคืน (พระพิธีธรรมจากวัด ๑๐ แห่ง คือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ วัดสุทัศน์เทพวราราม วัดจักรวรรดิราชาวาส วัดระฆังโฆสิตาราม วัดประยูรวงศาวาส วัดอนงคาราม วัดราชสิทธิาราม และวัดบวรนิเวศวิหาร) มีพนักงานประโคมย่ำยามทุก ๓ ชั่วโมง นับตั้งแต่ย่ำรุ่งถึงเที่ยงคืน มีวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงนางหงส์ขณะพนักงานประโคมย่ำยาม มีวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงฉิ่งพระฉันทขณะพระพิธีธรรมรับพระราชทานฉันทเช้า ฉันทเพล เป็นเวลา ๑๐๐ วัน ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลทักษิณานุปทานสัปดาห์ละ ๗ วัน ป้อนธสมวาร (๑๕ วัน) ปัญญาสมวาร (๕๐ วัน) และสप्तมวาร (๑๐๐ วัน) พระราชทานเป็นลำดับตามราชประเพณี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระบรมวงศ์ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระศพประจำสัปดาห์ ในทุกวันพุธในช่วงราชสำนักไว้ทุกข์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พระราชวงศ์ สมาชิก ราชสกุลทุกมหาสาขา หน่วยงานของรัฐ เอกชน และบุคคลทั่วไป ร่วมเป็นเจ้าภาพในการบำเพ็ญพระกุศลและกุศลถวายพระศพจนถึงวันที่ ๓๑ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๑

นับแต่วันที่มีประกาศสำนักพระราชวังเรื่องสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ สิ้นพระชนม์ รัฐบาลได้รับทราบด้วยความโศกอย่างยิ่ง จึงมีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ให้สถานที่ราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และสถานศึกษาทุกแห่ง ถอดธงครึ่งเสา มีกำหนด ๑๕ วัน ตั้งแต่วันที่ ๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ เป็นต้นไป อีกทั้งให้ข้าราชการ ลูกจ้าง พนักงานของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และรัฐวิสาหกิจไว้ทุกข์ มีกำหนด ๑๐๐ วัน ส่วนคนไทยทุกคนก็ร่วมใจกันไว้ทุกข์ถวาย

ที่หน้าพระโกศทองใหญ่ประดิษฐานเหนือพระแท่นแว่นฟ้าเบญจตลบนพระแท่นปิดทองทราย
ด้านซ้ายมีม้าหมู่เครื่องอิสริยยศสำหรับสมเด็จพระเจ้าฟ้า และเครื่องราชูปโภค คือ

๑. พานพระศรีทองคำลงยา เครื่องพร้อม
๒. พระสุพรรณศรีทองคำลงยา
๓. หีบพระศรีทองคำลงยา พร้อมพานรอง
๔. พระคนโททองคำลงยา พร้อมพานรอง
๕. พานเครื่องพระสำออง พร้อมพระสาางวงเดือนกับพระสาางเสนียดสอดในช่องเยียรบับ
และพระกรัณฑ์ทองคำลงยาสำหรับบรรจุเครื่องพระสำออง
๖. ราวพระภูษาขับพระพักตร์ทองคำลงยารูปภูษานาค ๒ ตน ขนดหางพันเกลียวเป็นเสาราว
ผินเศียรไปทางซ้ายและขวาเป็นราวพาด ๒ กิ่ง พร้อมขับพระพักตร์จีวรวิเวทบนราว ๒ องค์
๗. พระฉายกรอบทองคำลงยาทำเป็นรูปภูษานาคขนดพันกันโดยรอบบานพระฉาย ด้านบน
เป็นรูปพระมหามงกุฎเปล่งรัศมี

ที่หน้าพระโกศทองใหญ่ประดิษฐานเหนือพระแท่นแว่นฟ้าเบญจตลบนพระแท่นเปิดทองทราย
ด้านขวามีผ้าหมูทอดฉลองพระองค์ เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญที่ระลึก ฉลองพระองค์
ห่อผ้าเยียรบับ องค์ซ้ายคือฉลองพระองค์ พอ.สว. องค์ขวาคือฉลองพระองค์ลำลอง ตรงกลาง
เป็นฉลองพระองค์เครื่องแบบนายทหารเรือ พระยศพลเรือเอก

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ เครื่องอิสริยาภรณ์ และเหรียญที่ระลึก ได้แก่

๑. เครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ (ฝ่ายใน)
๒. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นโบราณมงคลนพรัตนราชวราภรณ์ (ฝ่ายใน)
๓. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ปฐมจุลจอมเกล้า (ฝ่ายใน)
๔. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่เชิดชูยิ่งช้างเผือก ชั้นสูงสุด มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
๕. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติยศยิ่งมงกุฎไทย ชั้นสูงสุด มหาวชิรมงกุฎ
๖. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นที่สรรเสริญยิ่งดิเรกคุณาภรณ์ ชั้นที่ ๑ ปฐมดิเรกคุณาภรณ์
๗. เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันเป็นสิริยิ่งรามกีรติ ลูกเสือสดุดีชั้นพิเศษ
๘. เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๘ ชั้นที่ ๑
๙. เหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลปัจจุบัน ชั้นที่ ๑

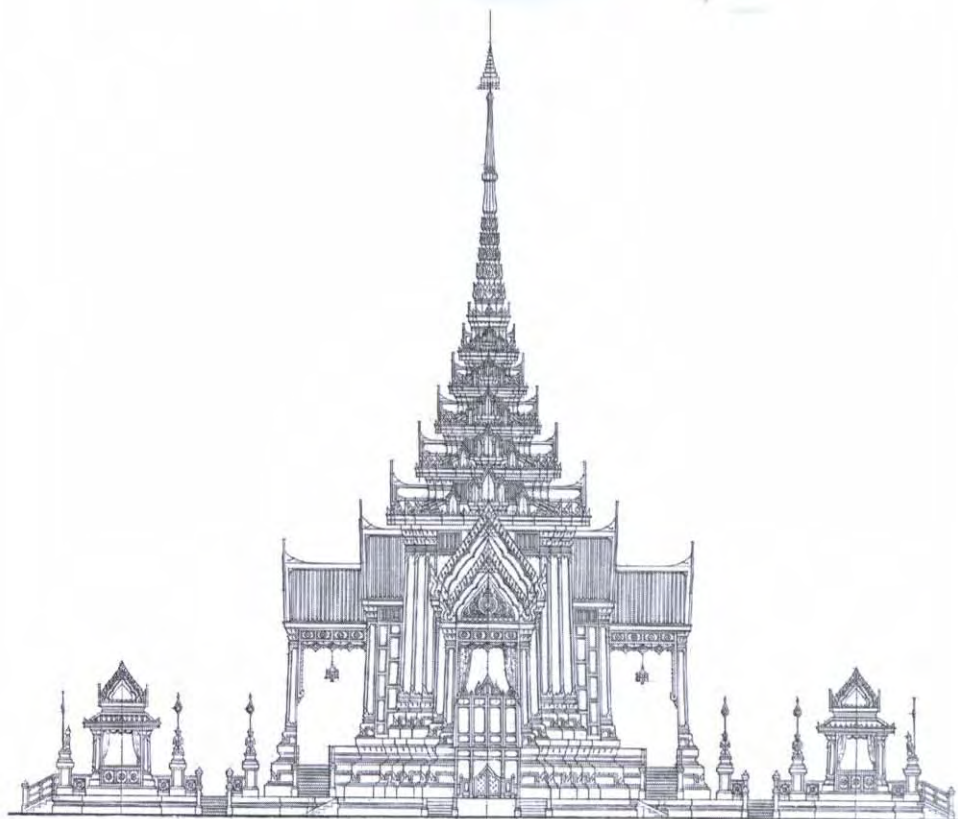

๑๐. เครื่องอิสริยาภรณ์จากสาธารณรัฐฝรั่งเศส ชั้น Grand Officier de la Légion d'Honneur (แพรแถบสีแดงพร้อมมตรา) ปกติดมอบบุคคลสำคัญระดับประมุขของประเทศที่ทรงคุณธรรม และมีบทบาทกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐฝรั่งเศสและประเทศของตน
๑๑. เครื่องอิสริยาภรณ์จากสาธารณรัฐฝรั่งเศส ชั้น Commandeur de L'Ordre National du Mérite (แพรแถบสีฟ้า) เป็นอิสริยาภรณ์เชิดชูเกียรติบุคคลผู้ได้ประกอบความดีและสร้างสรรค์ผลงานอันเป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อสาธารณรัฐฝรั่งเศส เป็นระดับสูงสุดของตระกูลนี้
๑๒. เครื่องอิสริยาภรณ์จากสาธารณรัฐฝรั่งเศส ชั้น Commandeur des Arts et des Lettres (แพรแถบสีขาวขอบเขียว) มอบแก่บุคคลผู้มีผลงานโดดเด่นด้านศิลปะ และวรรณกรรม โดยการที่ได้แสดงเกียรติคุณของตนให้เป็นที่ประจักษ์ชัดเจนในสาธารณรัฐฝรั่งเศสและทั่วโลก เป็นระดับที่สูงสุดของอิสริยาภรณ์ตระกูลนี้
๑๓. เหรียญทอง วิกเตอร์ ฮูโก จากองค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (The UNESCO Victor Hugo Gold Medal) ทรงรับเมื่อเสด็จไปในงานที่สหประชาชาติได้จัดเทิดพระเกียรติสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก ๑๐๐ ปี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเลือกพระรูปที่ฉายเมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๑๓ นี้เพื่อประดับกรอบร้อยกรองดอกกรักและดอกไม้สด ประดิษฐานบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงฉลองพระองค์ ชุดไทยบรมพิมาน ประดับเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ (ฝ่ายใน) ซึ่งประกอบด้วย สายสะพายสีเหลืองคล้องตราจุลจักรีที่ทรงสวมเนืองพระอังสา (จากซ้ายลงทางขวา) สายสร้อยจักรีคล้องตรามหาจักรีสวมพระคอ ประดับดารাজักรับนฉลองพระองค์ที่พระอุระเบื้องซ้าย ที่พระองค์ซ้ายประดับเหรียญรัตนาภรณ์ รัชกาลที่ ๘ และรัชกาลปัจจุบัน ชั้นที่ ๑ ประดับเพชรล้วน

เหนือกรอบพระรูปมีอักษรพระนาม **ก.ว.** (อักษร ก สีขาว อักษร ว สีฟ้า ซึ่งเป็นสีที่โปรด) ภายใต้พระมงกุฏ

พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ

ตามโบราณราชประเพณีที่สืบทอดกันมา เมื่อพระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินี หรือ พระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งทรงประกอบคุณงามความดีแก่ชาติบ้านเมืองเสด็จสวรรคต หรือสิ้นพระชนม์ พระบรมศพหรือพระศพจะเชิญพระโกศทรงพระบรมศพหรือพระศพ อันประกอบด้วยพระโกศทองใหญ่ พระโกศทองน้อย ฯลฯ ตามชั้นพระราชอิสริยยศของแต่ละพระองค์ แล้วจึงเชิญขึ้นประดิษฐานเหนือพระแท่นสุวรรณเบญจดล ภายในพระมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง

เมื่อถึงกาลอันควร จะมีการเชิญพระบรมศพไปถวายพระเพลิง ณ พระเมรุมาศ หรือเชิญพระศพไปพระราชทานเพลิง ณ พระเมรุ ที่สร้างขึ้นใจกลางพระนคร เรียกว่า การออกพระเมรุ ซึ่งการสร้างพระเมรุมาศหรือพระเมรุจะมีขนาดและแบบงดงามวิจิตรแตกต่างกันตามยุคสมัยและเป็นไปตามพระอิสริยยศและพระอิสริยยศศักดิ์ รวมทั้งยึดถือการบำเพ็ญพระราชกุศลตามหลักของพระพุทธศาสนา ที่เชื่อว่าเมื่อยามใดที่ผู้ทรงพระเกียรติยศสูงส่งถึงการดับสิ้นไป นั่นคือการเสด็จสู่สวรรคาลัยขึ้นดาวดึงส์บนเขาพระสุเมรุเพื่อบรรลुकุศลธรรมถึงภพแห่งความดับงาม

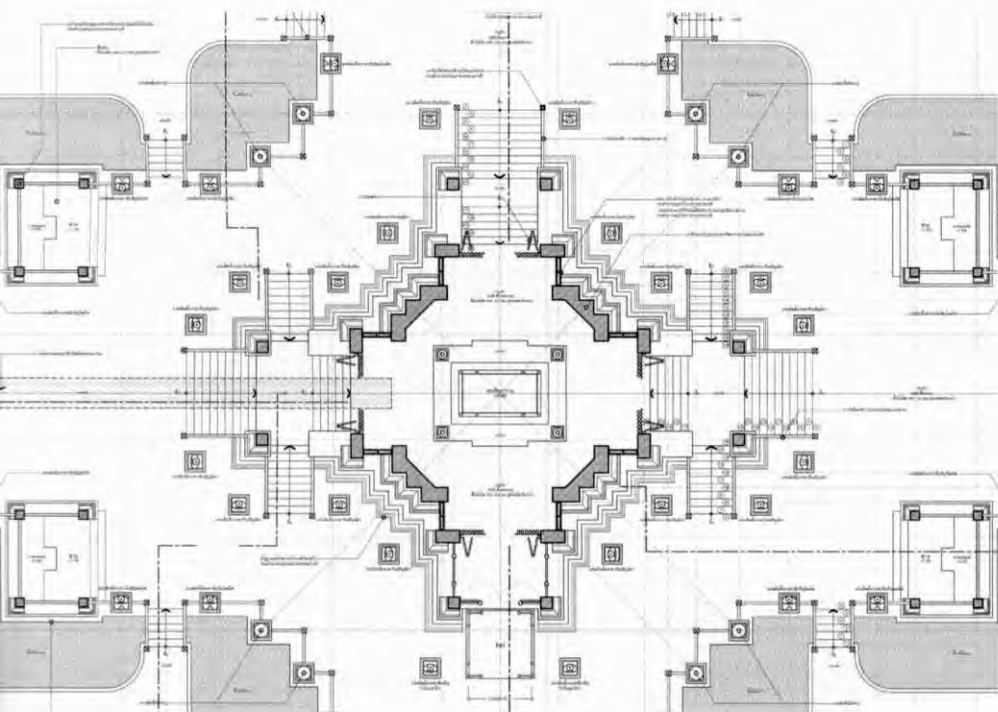
ด้วยโบราณราชประเพณี ประกอบกันงานช่างศิลป์ไทยที่ปฏิบัติ สืบต่อกันมา ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมไทยอันล้ำค่า พระเมรุใน พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จึงจัดสร้าง เป็นทรงปราสาทจตุรมุขย่อมุมไม้สิบสอง ยอดพระเมรุประกอบด้วย ยอดชั้นเชิงกลอน ๕ ชั้น ต่อยอดด้วยชั้นบัวกลุ่ม จนถึงปลาย ยอดประดับพระลัฏฐเศวตฉัตรหรือฉัตรขาว ๗ ชั้น เพื่อเป็น การเฉลิมพระเกียรติยศอย่างสูงสุดในฐานะสมเด็จพระโสทรเชษฐภคินี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังเช่นที่ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานเศวตฉัตร ๗ ชั้น กางกั้นพระโกศ ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ที่ฐาน เสา และผนังพระเมรุประดับด้วย ผ้าทองย่นตัดเป็นสวดลาย อาทิ สายหน้ากระดาน กรวยเชิง พุ่มข้าวบิณฑ์ ดอกไม้ร่วง เป็นต้น เป็นการประดับแทนการปิดทองคำเปลว ที่มุข ทั้ง ๔ ด้าน มีบันไดทอดขึ้นพระเมรุ ซึ่งมีฉาก บังเพลิงประกอบ และฉากนี้จะถูกปิดในช่วง เวลาของการพระราชทานเพลิง รอบพระเมรุ รายล้อมด้วยรูปเทวดานั่งคุกเข่า ถือโคมประทีป แก้วมีลักษณะคล้ายบังแทรก ๒๒ องค์ มีรูป เทวดายืนถือฉัตรผ้าสายฉลุทองทำนองฉัตรทอง แผ่ลวด ๒๐ องค์ ทั้ง ๔๒ องค์ หล่อด้วย ไฟเบอร์กลาส ทาสีประดับเลื่อม ใบหน้าและ ภูเขาผ้าทรงเขียนสีตามแบบไทย มีสัตว์หิมพานต์ ประกอบด้วย อัปสรสีหะ นกทนต์ิมา และกนิรี อีกทั้งเสาหงส์ห้อยโคมไฟ

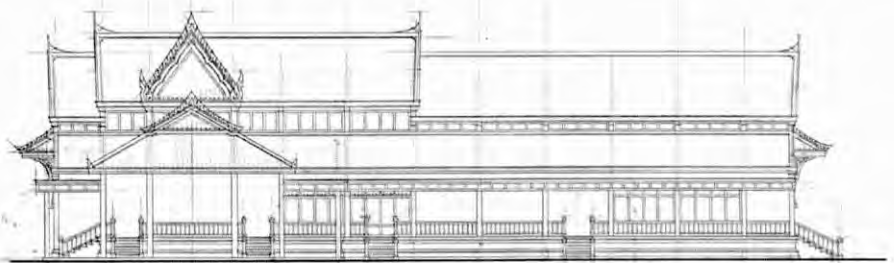
พระเมรุตั้งอยู่กลางปริมณฑลที่มีผังรูปจตุรัส ประดับด้วยสวนดอกไม้ ล้อมด้วยรั้วราชวัติ รอบปริมณฑลที่เปิดทางเข้าที่กึ่งกลางทั้ง ๔ ด้าน ที่มุมราชวัติมีหอที่เรียกว่า **ช่าง** สำหรับพระสงฆ์ ๔ รูป สวดพระอภิธรรมตลอดงานพระเมรุ ตรงข้ามพระเมรุด้านตะวันตก เป็นอาคารโถงขนาดใหญ่ เรียกว่า **พระที่นั่งทรงธรรม** ใช้เป็นสถานที่สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับสดับพระธรรม และทรงประกอบพระราชพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลในการออกพระเมรุ ทั้งหมดนี้สำหรับพระบรมวงศานุวงศ์ คณะองคมนตรี คณะรัฐมนตรี สมาชิกรัฐสภา คณะตุลาการ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายทหาร และพลเรือน ตลอดจนคณะทูตานุทูตเฝ้าหูละของอุสึพระบาท ส่วนผู้นำศาสนาหลักที่นับถือกัน ในประเทศไทยจะนั่งรวมกันในศาลาที่เรียกว่า **หับเกษร** ทางด้านทิศเหนือ

ทิศตะวันออกของพระเมรุ มีอาคารทรงไทย เรียกว่า **หอบปลี้อง** เป็นสถานที่สำหรับเก็บพระโกศ หลังจากได้เชิญพระศพขึ้นประดิษฐานบนพระจิตกาธานแล้ว และใช้เป็นที่เก็บเครื่องประกอบต่างๆ ในการพระราชพิธี

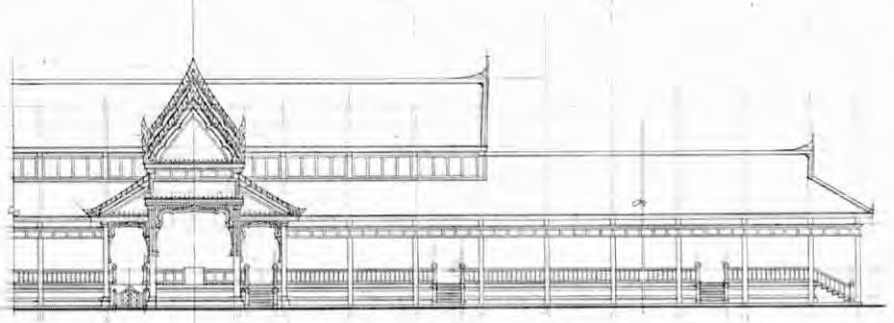

พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ มีกำหนดจัดขึ้นในวันเสาร์ที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยเวลา ๐๗.๐๐ นาฬิกา สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร จะเสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปยังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบรมมหาราชวัง ทรงจุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะพระศพ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ บูชาพระพุทธรูปประจำพระชนมวาร ทรงทอดผ้าไตร ก่อนเชิญพระโกศ พระราชาคณะ ๓๐ รูป สดับปกรณ์ การสดับปกรณ์นี้จะดำเนินไปอีกหลายรอบระหว่างพระราชพิธี โดยมีจำนวนพระสงฆ์ที่ สดับปกรณ์แตกต่างกันไป เป็นการทรงอุทิศพระราชกุศลพระราชทานแด่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

จากนั้น เจ้าพนักงานจะเชิญพระโกศลงจากพระแท่นสุวรรณเบญจดล ไปประดิษฐานบน พระยานมาศสามลำคาน เพื่อเชิญออกจากประตูกำแพงแก้วด้านตะวันตกของพระบรมมหาราชวัง โดย สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี และท่านผู้หญิงทัศนาวลัย ศรสงคราม พระธิดาในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จะเสด็จพระราชดำเนิน และเดินตามพระโกศออกจากพระบรมมหาราชวัง พร้อมด้วยกระบวนเชิญเครื่องประกอบพระอิสริยยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ไปเทียบยัง พระมหาพิชัยราชรถ หน้าวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

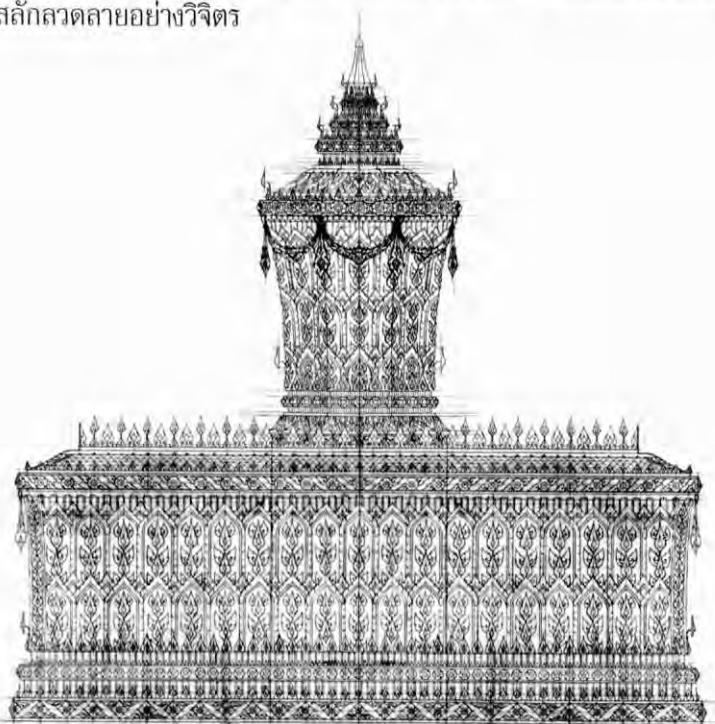
รูปที่ ๒๒-๖

รูปที่ ๒๒-๗

เมื่อประดิษฐานพระโกศเหนือพระมหาพิชัยราชรถ เจ้าหน้าที่จะรัวรับพวงงา แล้วรัวกระบวนแห่ พระศพจึงเคลื่อนออก มีกระบวนทหารในเครื่องแบบเต็มยศเดินนำ กระบวนหรือรัวกระบวนทหาร ม้ามีการชักลากราชรถน้อยสำหรับพระสงฆ์ผู้ทรงสมณศักดิ์สูงสวดมนต์ ตามด้วยพระมหาพิชัยราชรถ ดุซซึกหน้าหลังโดยเจ้าพนักงานแต่งกายตามประเพณี แวดล้อมไปด้วยกระบวนประโคมสังข์ แตร ปี่ กลองชนะ และเจ้าพนักงานเชิญฉัตรและเครื่องสูง พระนิตดาในสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ เชิญเครื่องทองน้อยนำรัวกระบวน เครื่องอิสริยยศและเครื่องราชอิสริยาภรณ์ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ฯ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินนำกระบวนพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าหลวง มหาดเล็ก ข้าราชการบริพาร สมาชิกโรงเรียน มหาวิทยาลัย และองค์กรที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงอุปถัมภ์ กระบวนทั้งหมดร่วมเดินในจังหวะเดินเปลี่ยนสูง โดยมีวงดุริยางค์นำกระบวนและปิดท้ายรัวกระบวนบรรเลงเพลงพญาโศกตลอดเส้นทาง

เมื่อพระมหาพิชัยราชรถเคลื่อนเข้าท้องสนามหลวงถึงทางเข้าราชวัติพระเมรุด้านทิศเหนือ เจ้าพนักงานจะเชิญพระโกศลงประดิษฐานบนพระยานมาศสามลำคาน แล้วกระบวนพระบรมวงศานุวงศ์ และข้าราชการบริพาร เข้าร่วมเดินเวียนอุตราวัฏ (เวียนซ้าย) รอบพระเมรุ ๓ รอบ จากนั้นจึงเชิญพระโกศขึ้นสู่พระเมรุ แล้วเปลื้องพระโกศทองใหญ่ขึ้นนอก เพื่อประกอบแทนด้วยพระโกศไม้จันทร์ที่สลักลวดลายอย่างวิจิตร

เวลา ๑๖.๓๐ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่พระที่นั่งทรงธรรมเพื่อทรงบำเพ็ญพระราชกุศล หลังจากนั้นจึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้นพระเมรุเพื่อพระราชทานเพลิงพระศพตามด้วยผู้ที่มาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ส่วนประชาชนที่มาเฝ้าส่งเสด็จบริเวณท้องสนามหลวง ได้ถวายดอกไม้จันทน์ รูปเทียน ตามจุดที่จัดเตรียมไว้แล้ว ซึ่งเจ้าหน้าที่จะรวบรวมเพื่อถวายหลังการพระราชทานเพลิงครั้งสุดท้าย สำหรับประชาชนในอีก ๗๕ จังหวัด ที่ไม่สามารถเดินทางเข้ามาร่วมในวันนั้น สามารถถวายสักการะส่งเสด็จได้ที่วัดซึ่งได้รับมอบหมายในอำเภอต่างๆ ทั่วประเทศ

เวลา ๒๒.๐๐ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศ์เสด็จขึ้นพระราชทานเพลิงและถวายพระเพลิงพระศพเป็นครั้งสุดท้าย ซึ่งก่อนและหลังพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพนั้นได้มีพิธีทรงบำเพ็ญพระราชกุศลด้วยแล้ว

ตลอดการพระราชทานเพลิงพระศพจะมีเจ้าพนักงานกำกับดูแลไฟตลอดคืน จนรุ่งสางจึงใช้น้ำพระสุคนธ์รดดับ เช้าวันอาทิตย์ที่ ๑๖ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปยังพระเมรุเพื่อพระราชทานน้ำพระสุคนธ์สรงพระอัฐิ ทรงทอดผ้าไตรและทรงประเคนสำรับภัตตาหาร พระสงฆ์สดับปกรณ์ ทรงเก็บพระอัฐิประมวลลงในพระโกศทองคำลงยาประดับพลอย แล้วเจ้าพนักงานเชิญขึ้นประดิษฐานบนบุษบกพระที่นั่งราเชนทรยานเชิญพระศพพระสรีรางคารจากพระเมรุประดิษฐานบนพระวอสีวิกาภาณูจน์เคลื่อนจากพระเมรุท้องสนามหลวง มีริ้วกระบวนตามพระโกศพระอัฐิเข้าสู่พระบรมมหาราชวัง

ช่วงบ่ายของวันจันทร์ที่ ๑๗ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เพื่อทรงประกอบพิธีบำเพ็ญพระราชกุศลพระอัฐิ และเข้าวันถัดมาพระสงฆ์รับพระราชทานฉันเพล หลังจากนั้นจึงเชิญพระโกศพระอัฐิโดยพระที่นั่งราเชนทรยานเพื่อเคลื่อนกระบวนไปยังพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท ขึ้นประดิษฐาน ณ พระวิมาน ทั้งนี้ก่อนที่กระบวนเคลื่อนออกจากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระสงฆ์จำนวน ๘๔ รูป จำนวนเท่าพระชนมายุสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ สดับปกรณ์

วันพุธที่ ๑๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เวลา ๑๖.๓๐ นาฬิกา เชิญพระสรีรางคาร จากวัดพระศรีรัตนศาสดารามโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังอนุสรณ์สถานรังษีวัฒนา วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม โดยมีกระบวนทหารม้านำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศล พระสงฆ์ ๓๐ รูป สดับปกรณ์ครั้งสุดท้าย เป็นอันเสร็จสิ้นการพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

ร่างแบบหน้าพัตรอง สำหรับปักไหมสี ดิ้นทอง และเลื่อม

มีพระสถูปภูลเศวตฉัตร หมายถึงการเฉลิมพระเกียรติยศจากฉัตร ๕ ชั้น ขึ้นเป็นฉัตร ๗ ชั้น
มีพระมงกุฎเหนืออักษรพระนาม ก.ว. คล้องด้วยสายสร้อยจักรของเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์
อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ (ฝ่ายใน)
มีฉัตร ๕ ชั้น ประกอบพระอิสริยยศ
มีสายดอกไม้ และริบบิ้นเพื่อปักวันที่ของงานพระราชพิธีฯ
พัตรองพื้นกำมะหยี่ดำ สำหรับงานพระราชพิธีออกพระเมรุ

ร่างแบบหน้าพัตรอง สำหรับปักไหมสี ดินทอง และเสียม

มีพระลัปตปฎลเศวตฉัตร หมายถึงการเฉลิมพระเกียรติยศจากฉัตร ๕ ชั้น ขึ้นเป็นฉัตร ๗ ชั้น

มีพระมงกุฎเหนืออักษรพระนาม ก.ว. คล้องด้วยสายสร้อยจักรีของเครื่องขัตติยราชอิสริยาภรณ์

อันมีเกียรติคุณรุ่งเรืองยิ่ง มหาจักรีบรมราชวงศ์ (ฝ่ายใน)

มีฉัตร ๕ ชั้น ประกอบพระอิสริยยศ

มีลายดอกไม้ และริบบิ้นเพื่อปกวันที่ของงานพระราชพิธีฯ

พัตรองพื้นกำมะหยี่แดง สำหรับงานพระราชกุศลพระอัฐิ

ผลงานพระนิพนธ์ใน

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงสนพระทัยด้านการอ่านและการเขียนมาตั้งแต่ทรงพระเยาว์

เมื่อทรงศึกษาในชั้นมัธยมศึกษา โดยเฉพาะที่โรงเรียนนานาชาติเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์ ทรงอ่านหนังสือวรรณคดีมากและทรงพบว่า การอ่านช่วยให้ภาษาฝรั่งเศสดีขึ้น เมื่อทรงงานเป็นอาจารย์ภาษาฝรั่งเศส ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เพื่อศึกษาค้นคว้าด้านการสอน ได้ทรงอ่านหนังสือด้านภาษาศาสตร์จำนวนมาก

พระปรีชาด้านการนิพนธ์ เป็นที่ประจักษ์จากผลงานอันประกอบด้วยพระนิพนธ์เกี่ยวกับพระราชวงศ์ ๑๒ เรื่อง พระนิพนธ์แปล ๓ เรื่อง พระนิพนธ์สารคดีเชิงท่องเที่ยว ๑๐ เรื่อง และพระนิพนธ์บทความทางวิชาการอีกจำนวนมาก ซึ่งในการทรงพระนิพนธ์หนังสือแต่ละเรื่อง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยการตรวจสอบจากหนังสืออ้างอิงจำนวนมาก บางครั้งทรงศึกษาค้นคว้าในหอสมุดแห่งชาติด้วยพระองค์เอง

เกี่ยวกับพระราชวงศ์

๑. จุฬาลงกรณราชสันตติวงศ์ พระนามพระราชโอรส ธิดา และพระราชนัดดา
๒. แม่เล่าให้ฟัง
๓. พระราชธิดาในรัชกาลที่ ๕
๔. เวลาเป็นของมีค่า Busy Fingers
๕. เจ้านายเล็ก ๆ - ยุวกษัตริย์
๖. ไปรษณียบัตรเจ้าฟ้า Postcard Games
๗. เจ้าฟ้าทหารเรือ พ.ศ. ๒๔๕๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๘ (ค.ศ. ๑๙๑๑ ถึง ค.ศ. ๑๙๑๖)
๘. ตราแผ่นดิน ตราราชสกุล และสกุล อักษรพระนามและพระนามย่อ
๙. สมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลฯ และงานศิลปะ Prince Mahidol and Art
๑๐. จุดหมายเหตุชาวบ้าน ชาวสมเด็จพระยาสุวรรตจากหนังสือพิมพ์

POPULAR CHRONICLE FROM THE PRESS : The Demise of the Princess Mother

๑๑. ส่งเสด็จสมเด็จพระยา ประมวลเรื่องจากหนังสือพิมพ์
๑๒. มหามกุฏราชสันตติวงศ์ พระนามพระราชโอรสธิดา พระราชนัดดา

พระนิพนธ์แปล

๑. นิทานสำหรับเด็ก
๒. แม่เล่าให้ฟัง (ภาค ๒)
๓. ราชากิษะกพระเจ้ากรุงสเปน Le Couronnement Espagnol

สารคดีท่องเที่ยว

๑. ๑ โหลในเมืองจีน

๒. ยูนนาน

๓. สายธารอารยธรรมจีน ๗ ธานีแห่งอาณาจักรกลาง

๔. จากโครีโอสู่โคเรีย ๘ วันในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนเกาหลี

๕. ภูฐาน เกาะเขียวบนแผ่นดิน BHUTAN : GREEN ISLAND ON LAND

๖. ที่ไซบีเรียหนาวไหม IS IT COLD IN SIBERIA?

๗. ตุรกี ดินแดนจักรพรรดิโรมันและสุลต่านออตโตมัน

TURKEY : LAND OF THE ROMAN EMPERORS AND OTTOMAN SULTANS

๘. ซินเจียงและกานซู ภาพจากดินแดนสุดหล้าฟ้าเขียว

XINJIANG AND GANSU : Pictures From Far Away Places

๙. จีนตะวันออก ขึ้นเขา ลงทะเลสาบ เข้าวัด

Eastern China : Mountains Lakes Temples

๑๐. จีนอีสานและเสฉวน จากแดนแมนจูสู่กวางอู๋

บทความภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทย อาทิ

บทความการใช้ภาษาฝรั่งเศส Du bon et du mauvais usage จำนวน ๒๗ บทความ
ในวารสารสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย อีกทั้งทรงพระนิพนธ์บทความเกี่ยวกับ
พระยศในพระราชจักรีวงศ์ ๑ เรื่อง และบทความภาษาฝรั่งเศสอื่นๆ

มูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศล ฯลฯ ในพระอุปถัมภ์

๑. สมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย
๒. มูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย (ประธาน)
๓. มูลนิธิกองทุนสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (ประธานกิตติมศักดิ์)
๔. มูลนิธิช่วยการสาธารณสุขชุมชน
๕. มูลนิธิเด็กอ่อนในสลัม
๖. มูลนิธิเด็กโรคหัวใจ
๗. มูลนิธิหม่อมเจ้าหญิงบุญจิราธร (ทุมพล) จุฑาธุช (ประธาน)
๘. ราชนิมูลนิธิ
๙. กองทุนสมเด็จพระศรีสวรินทิราฯ (จังหวัดเชียงใหม่)
๑๐. ทุนการกุศลสมเด็จพระเจ้า (รองประธาน)
๑๑. ศูนย์เนื้อเยื่อชีวภาพกรุงเทพฯ คณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล
๑๒. สมาคมปราบวัณโรคเชียงใหม่
๑๓. ศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน ณ ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๑๔. กองทุนหม่อมเจ้าฟ้า คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๑๕. โรงเรียนวรนารีเฉลิม จังหวัดสงขลา
๑๖. สมาคมพยาบาลสาธารณสุขไทย
๑๗. สมาคมคลังปัญญาอาวุโสแห่งประเทศไทย (นายกิตติมศักดิ์)
๑๘. พิพิธภัณฑสถานเทคโนโลยีทางภาพ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๑๙. กองทุนสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เพื่อพัฒนาการพยาบาล
๒๐. มูลนิธิโลกสีเขียว

มูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศล ฯลฯ ในพระอุปถัมภ์

๒๑. วงซิมโฟนีออร์เคสตรา แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๒๒. มูลนิธิเพื่อโรงพยาบาลราชานุกูล
๒๓. มูลนิธิสงเคราะห์เด็กพิการทางสมองและปัญญา
๒๔. สมาคมศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๒๕. สมาคมนักเรียนเก่าสตรี
๒๖. มูลนิธิขาเทียม ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (ประธาน)
๒๗. มูลนิธิแพทย์อาสาสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (ประธานกิตติมศักดิ์)
๒๘. ศิริราชมูลนิธิ (ประธานกรรมการบริหาร)
๒๙. โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์
๓๐. มูลนิธิโรงพยาบาลเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล
๓๑. มูลนิธิโรงเรียนนนทপুরวิทยา จังหวัดน่าน
๓๒. มูลนิธิกรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์
๓๓. มูลนิธิชีวิตพัฒนา
๓๔. สมาคมครูผู้สอนภาษาอังกฤษแห่งประเทศไทย
๓๕. มูลนิธิกาญจนนิกะงก จังหวัดลำพูน
๓๖. มูลนิธิพัฒนาเยาวชนสตรีภาคเหนือ
๓๗. มูลนิธิโรงพยาบาลเลิดสิน
๓๘. สโมสรโรตารีกรุงเทพ-บางลำพู
๓๙. มูลนิธิเพื่อโรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์
๔๐. กองทุนพระตำหนักคาราภิรมย์

มูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศล ฯลฯ ในพระอุปถัมภ์

๔๑. มูลนิธิเวชดุสิต
๔๒. สโมสรโรตารีวัฒนา
๔๓. มูลนิธิส่งเสริมโอลิมปิกวิชาการและพัฒนามาตรฐานวิทยาศาสตร์ศึกษา(ประธาน)
๔๔. กองทุนสงเคราะห์สัตว์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
๔๕. ศูนย์ปฏิบัติการทุบระเบิดแห่งชาติ
๔๖. กองทุนเฉลิมพระเกียรติ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระเจ้า
(คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)
๔๗. กองทุนเฉลิมพระเกียรติ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระเจ้า
(คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น)
๔๘. โรงเรียนอนุบาลแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๔๙. กองทุนเฉลิมพระเกียรติ ๑๐๐ ปี สมเด็จพระเจ้า
(คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์)
๕๐. กองทุนพระปิยมหาราชอำนาจอเจริญ
๕๑. มูลนิธิเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
๕๒. สโมสรไลออนส์ราชนครินทร์ กรุงเทพฯ
๕๓. ทุนวิจัยวัณโรคดีดื้อยา (ในศิริราชมูลนิธิ)
๕๔. บางกอก โอเปร่า (มูลนิธิมหาจุฬารามราชวิทยาลัย)
๕๕. มูลนิธิถันยรักษ์ (ประธานกิตติมศักดิ์)
๕๖. มูลนิธิโรคกระดูกพูนแห่งประเทศไทย
๕๗. สถาบันคชบาลแห่งชาติ
๕๘. มูลนิธิร่วมจิตต์น้อมเกล้าฯ เพื่อเยาวชน ในพระบรมราชินูปถัมภ์ (ประธานกิตติมศักดิ์)
๕๙. สโมสรลูกเสือสมเด็จพระศรีนครินทร์
๖๐. มูลนิธิ "รภ. ราชนครินทร์"

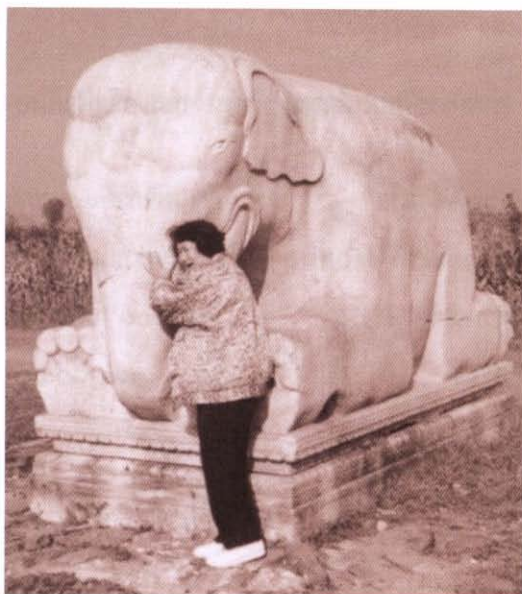
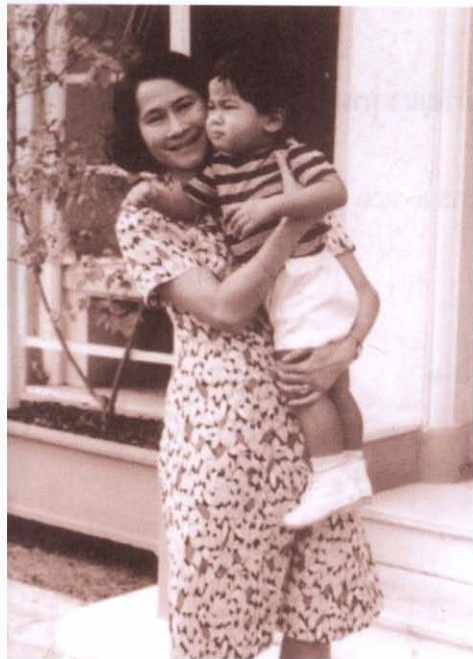
มูลนิธิ สมาคม องค์กรการกุศล ฯลฯ ในพระอุปถัมภ์

- ๖๑. มูลนิธิส่งเสริมภาษาฝรั่งเศสและฝรั่งเศสศึกษา
- ๖๒. Bangkok's International Festival of Dance & Music
- ๖๓. วัดห้วยไทร
- ๖๔. มูลนิธิส่งเสริมดนตรีคลาสสิก ในพระอุปถัมภ์
- ๖๕. มูลนิธิวงออร์แกน มูลนิธิรามธิบดี
- ๖๖. วงดุริยางค์เยาวชนไทย
- ๖๗. มูลนิธินาฏยศาลา หุ่นละครเล็ก
- ๖๘. วัดธาตุทอง
- ๖๙. วัดป่าสิริวัฒนวิสุทธิ์ในพระองค์ อำเภอท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์

หมายเหตุ

ลำดับที่ ๕๕ ทรงถอนพระองค์จากการเป็นองค์อุปถัมภ์ เมื่อ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๙

พระประวัติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์

พิมพ์ครั้งแรก : พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๑
หน่วยงานที่จัดพิมพ์ : สำนักพระราชพิธี
จำนวนพิมพ์ : ๘๐,๐๐๐ เล่ม
ISBN : ๙๗๘-๙๗๔-๘๐๔๙-๙๙-๑

บ 21663

DS
578.32
ก411พ
2551

พระประวัติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์.

